

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL STUDIES

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΝ

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις της ετερότητας ως ιδεολογικό διακύβευμα

Η περίπτωση του Ζακ Κωστόπουλου

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ευστρατία Δροσάκη

A.M.:0618M059

Αθήνα, 2020

Τριμελής Επιτροπή

Προδρομίτης Γεράσιμος, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Χαντζή Αλεξάνδρα, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Χρυσόχου Ξένια, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Ευστρατία Δροσάκη, 2020

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ από καρδιάς τους Καθηγητές μου από το ΠΜΣ που με καθοδήγησαν με τις γνώσεις και την εμπειρία τους. Ξεχωριστή μνεία και ένα μεγάλο ευχαριστώ στον επιβλέποντά μου κύριο Προδρομίτη Γεράσιμο, για την επιμονή και υπομονή του, για την αμέριστη συμπαράστασή του καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης. Τέλος, θέλω να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τους συμφοιτητές μου, τους φίλους μου και πάντα την οικογένειά μου, Μαρία, Κωνσταντίνο και Παρασκευά που με στηρίζουν σταθερά σε κάθε μου βήμα.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	7
---------------	---

ΜΕΡΟΣ Α'

Κεφάλαιο πρώτο

Θεωρητικό πλαίσιο

1.1. Θεωρία της Κοινωνικής Ταυτότητας και Κοινωνικές Αναπαραστάσεις.....	9
1.2. Ιδεολογία και Θεωρία των Δύο Άκρων.....	11
1.3. Ρητορική Μίσους (Hate Speech)	13
1.4. Στερεότυπα.....	15
1.5. Καθοδηγητές γνώμης - Δημοφιλία.....	16

ΜΕΡΟΣ Β'

Κεφάλαιο δεύτερο

Έρευνα

2.1. Ερευνητικά Ερωτήματα	19
2.2. Μεθοδολογία	20
2.3. Κέντρο συλλογής δεδομένων-σχεδιασμός έρευνας.....	21
2.4. Μεταβλητές.....	22
2.5. Αποτελέσματα.....	22

Συμπεράσματα.....	54
--------------------------	-----------

Βιβλιογραφία.....	59
--------------------------	-----------

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να μελετήσει τις κοινωνικές αναπαραστάσεις της ετερότητας ως ιδεολογικό διακύβευμα εστιάζοντας στην περίπτωση του Κωστόπουλου Ζακ, όπως αυτή αποτυπώθηκε σε αναρτήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης από επιλεγμένους χρήστες που ανήκουν στον ακροδεξιό και τον ακροαριστερό ιδεολογικό χώρο. Στο πρώτο μέρος παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο εστιάζοντας στο πολύ κρίσιμο ζήτημα αναπαράστασης της διαφορετικότητας, καθώς αποτελεί βασική προβληματική για μια κοινωνία ίσων ευκαιριών. Στο δεύτερο μέρος, αναλύεται διεξοδικά η περίπτωση Κωστόπουλου με παρουσίαση των δεδομένων της έρευνας που διεξήχθη μέσω του λογισμικού IRaMuTeQ. Συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας γίνεται αποσαφήνιση βασικών εννοιών και παρουσίαση των βασικών θεωριών, όπως η Ιδεολογία, η Θεωρία της Κοινωνικής Ταυτότητας και οι Κοινωνικές Αναπαραστάσεις, ενώ αναφερόμαστε και στα σημαντικά ζητήματα της λειτουργίας των M.M.E. και των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης, στη Θεωρία των Δύο Άκρων, στη Ρητορική Μίσους αλλά και στην Δημοφιλία και πώς αυτή μπορεί να επιδράσει στη ρητορική των χρηστών των μέσων. Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα ερευνητικά ερωτήματα, η επιλογή της ερευνητικής μεθόδου, το κέντρο συλλογής δεδομένων της διεξαχθείσας έρευνας, οι μεταβλητές και τα πορίσματα της. Ακολουθεί η ανάλυση των αποτελεσμάτων που ανέκυψαν βάσει των δεδομένων μας. Συνοπτικά, αποτυπώθηκαν τα αντιτιθέμενα χαρακτηριστικά της ακροδεξιάς και της ακροαριστεράς. Αναφορικά με τη θεωρία των δύο άκρων, δεν βρέθηκαν στοιχεία που να συνηγορούν υπέρ της, καθώς η επικέντρωση του ακροδεξιού λόγου είναι το μίσος, ενώ του ακροαριστερού, η οργή. Επίσης, σε ό,τι αφορά τη μεταβλητή της δημοφιλίας, η ρητορική δεν σημειώνει ουσιαστικές διακυμάνσεις ανάλογα με τη μειωμένη ή αυξημένη δημοφιλία των χρηστών, εκτός από τους χρήστες με αυξημένη επιδραστικότητα, όπου στο μεν ακροαριστερό χώρο, κάνουν χρήση εντονότερου συναισθηματικά φορτισμένου λόγου, καθώς θεωρούν, ενδεχομένως, ότι μέσω της δημοφιλίας τους και άρα της αυξημένης πιθανότητας για διάχυση της πληροφορίας, θα επιτύχουν κοινωνική αλλαγή, στον δε ακροδεξιό υπάρχει εντονότερη χρήση ρητορικής μίσους, με στόχο την ιδεολογική πόλωση και συστράτευση. Στο τέλος εξάγονται χρήσιμα συμπεράσματα που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε περαιτέρω έρευνα και ανάλυση.

Λέξεις-κλειδιά: Ετερότητα, ιδεολογία, δημοφιλία, μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ρητορική μίσους

Abstract

The purpose of the present study is to examine the social representations of diversity as an ideological stake by focusing on the case of Kostopoulos Zak, as reflected in social media posts by selected users of the far-right and the far-left ideology. The first section presents the theoretical framework focusing on the very critical issue of representation of diversity, as it is a key issue for a society of equal opportunities. In the second part, we discuss the case of Kostopoulos by presenting the data of the research conducted through the IRaMuTeQ software. Specifically, the first chapter of the paper, aims to clarify fundamental concepts and introduces basic theories, such as Ideology, Social Identity Theory and Social Representations Theory, and it also discusses the power of the Social Media, the Theory of the Two Extremes, the significant issue of Hate Speech and how Popularity can affect the rhetoric of the social media users. The second chapter, presents the basic questions of the research, the chosen research method, the data collection center, the variables, and the research findings.

In summary, the opposing features of the far-right and the far-left were captured. As far as the Theory of the Two Extremes is concerned, no evidence was found in favor of it, as the center of the far-right speech is hate, while the center of the far-left, anger. Furthermore, in terms of the variable of Popularity, the rhetoric does not fluctuate significantly depending on the reduced or increased popularity of the users, except for the users with increased influence, where in the far-left, they use a more emotionally charged speech, as well as they believe that through their popularity and therefore the increased possibility for the dissemination of information, they will achieve social change, and in the extreme-right there is a more intense use of hate speech, aiming at ideological polarization and mobilization. Finally, useful conclusions are drawn that could lead to further research and analysis.

Keywords: Diversity, ideology, popularity, social media, hate-speech

Εισαγωγή

Η φύση μας ως κοινωνικά όντα, επιτάσσει την ανάγκη για επικοινωνία και αποδοχή, για σύναψη συμμαχιών εντός μίας ομάδας. Το ζητούμενο της κάλυψης της επιθυμίας για το πολυπόθητο «ανήκειν» σε μια κοινότητα, είναι βαθιά εγγραγμένο μέσα μας, σε όλα τα στάδια ανάπτυξης της ανθρωπότητας. Η ειδοποιός διαφορά εδώ, είναι ότι η κάθε εποχή μας εφοδιάζει με διαφορετικούς τρόπους έκφρασης αυτής της ανάγκης.

Στους σύγχρονους καιρούς, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης επιτελούν το ρόλο ενός διαδικτυακού τόπου συνάντησης, στον οποίο λαμβάνει χώρα ανταλλαγή ιδεών, διατύπωση απόψεων, παγίωση θεωριών μα και διαιώνιση στερεοτυπικών αντιλήψεων. Σε αυτό το χώρο τελείται τόσο έντονη κοινωνικοπολιτική και ιδεολογική ζύμωση, που θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι έχει τη δυναμική να αποτελέσει το εφαλτήριο για κάθε είδους υπερβατικά γεγονότα: Επαναστάσεις, ακτιβιστικές δράσεις, συγκεντρώσεις αλληλεγγύης ή ακόμη και συγκεντρώσεις λιντσαρίσματος. Η δύναμη του όχλου φωλιάζει στα μέσα αυτά, η χειραγώγηση που συντελείται από τους πιο ικανούς καθοδηγητές γνώμης ή influencers, όπως αποκαλούνται πια οι δημοφιλείς χρήστες σε Facebook, Instagram και Twitter, με τους εκατοντάδες followers να βρίσκονται διαρκώς σε επαγρύπνηση προκειμένου να επευφημήσουν ή να συγκρουστούν.

Σύμφωνα με την Fourquet-Courbet (2006, σ.255), «οι τρόποι επεξεργασίας της πολιτικής επικοινωνίας εξαρτώνται από την προσωπική απήχηση που έχει το μήνυμα στον αποδέκτη του (Perloff, 1985). Το περιεχόμενό του μπορεί αφενός να αφορά τα προσωπικά συμφέροντα και τις ανησυχίες του αποδέκτη και αφετέρου να συνδέεται με την ιδεολογία του (δηλαδή με τη σταθερή πολιτική του προδιάθεση που είναι συνδεδεμένη με συγκεκριμένες πεποιθήσεις και γενικές αξίες)».

Σε αυτό το σημείο, παραθέτουμε εν συντομία τα γεγονότα που σχετίζονται με την περίπτωση μελέτης την οποία εξετάζουμε: Επικεντρωνόμαστε στον Ζακ Κωστόπουλο ο οποίος το μεσημέρι της 21^{ης} Σεπτεμβρίου του 2018 ξεψύχησε κατά τη διακομιδή του στο νοσοκομείο, ύστερα από επεισόδιο που έλαβε χώρα έξω από κοσμηματοπωλείο της οδού Γλαδστώνος στο κέντρο της Αθήνας. Είχε εισέλθει στο συγκεκριμένο κατάστημα με άγνωστες προθέσεις, ενώ έκλεισαν οι πόρτες ασφαλείας παγιδεύοντάς τον στο εσωτερικό του. Ο καταστηματάρχης, ο οποίος βρισκόταν εκτός του χώρου, αλλά και ο ιδιοκτήτης γειτονικού μαγαζιού έσπευσαν στο σημείο και με

κλωτσιές έσπασαν τη βιτρίνα. Το θύμα προσπαθώντας να απεγκλωβιστεί επιχείρησε να βγει από τη θρυμματισμένη τζαμαρία. Σε καταγεγραμμένο βίντεο από το κινητό αυτόπτη μάρτυρα παρακολουθήσαμε τον ιδιοκτήτη του καταστήματος και τον ιδιοκτήτη γειτονικού μεσιτικού γραφείου να ξυλοκοπούν το θύμα τη στιγμή κατά την οποία εκείνο βρισκόταν ακινητοποιημένο πάνω στα θρυμματισμένα τζάμια. Σύντομα, έσπευσε η αστυνομία και το ΕΚΑΒ. Πλήθος κόσμου παρακολουθούσε το συμβάν, εντούτοις, μόνο δύο περαστικοί επιχείρησαν να παρέμβουν, χωρίς αποτέλεσμα.

Λίγα λόγια για τον Κωστόπουλο: Gay, οροθετικός, genderqueer, drag queen, ακτιβιστής για τα ανθρώπινα δικαιώματα, ψηφιακή περσόνα αρκετά δημοφιλής στα social media. Αντιμετωπίζεται από τη μία πλευρά ως αποδιοπομπαίος τράγος, αφού αποτελεί τον ιδανικό εκφραστή όλων εκείνων των στοιχείων που απειλούν την καθεστηκυία τάξη. Από την άλλη μεριά, μετατρέπεται σε απόλυτο σύμβολο έκφρασης ελευθερίας, αποδοχής κάθε μορφής διαφορετικότητας και αλληλεγγύης.

Ο λόγος για τον οποίο εισήλθε στο μαγαζί, οι προθέσεις του μα και η αιτία θανάτου του, τέθηκαν υπό διερεύνηση. Το ιατροδικαστικό πόρισμα που γνωστοποιήθηκε στις 20 Νοεμβρίου 2018, είχε ως εξής: «Ισχαιμικού τύπου αλλοιώσεις μυοκαρδίου από τα πολλαπλά τραύματα. Η τοξικολογική εξέταση δεν κατέδειξε παρουσία τοξικών ή άλλων ουσιών που να συνδέονται με το θάνατο».

Αμέσως μετά τη δημοσιοποίηση του τραγικού γεγονότος από τα μέσα ενημέρωσης, εκατοντάδες αναρτήσεις έκαναν μετά από λίγα μόλις δευτερόλεπτα την εμφάνισή τους στα social media. Κάποιοι υπερασπιζόντουσαν το θύμα, ενώ άλλοι τον καταστηματούχο ο οποίος προσπάθησε, κατά τη δική του μαρτυρία, να προστατεύσει την περιουσία του. Όταν λίγη ώρα αργότερα γνωστοποιήθηκε η ταυτότητα του θύματος, η διαδικτυακή σύγκρουση εντάθηκε και άρχισε να αποκτά ιδεολογικά πρόσημα, με την εμφάνιση στερεοτυπικών χαρακτηρισμών και ρητορικής μίσους. Οι περισσότερο δημοφιλείς χρήστες επιχείρησαν να πολώσουν τους ακολούθους τους ιδεολογικά και να τους συστρατεύσουν σε αυτή τη σύγκρουση.

Εμείς επικεντρωθήκαμε στα δύο άκρα του πολιτικού φάσματος. Στην ακροδεξιά και την ακροαριστερά. Ξεκινήσαμε από τη θεωρία της Κοινωνικής Ταυτότητας για να αναλύσουμε τη συνεκτικότητα των ομάδων που δημιουργούνται εντός των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Εν συνεχεία, εντοπίσαμε τις κοινωνικές αναπαραστάσεις της ετερότητας και πώς αυτές επιδρούν στην κάθε ομάδα δημιουργώντας ένα κοινό αφήγημα. Προσπαθήσαμε να αποτυπώσουμε τη σύγκρουση αυτή μεταξύ των αντιτιθέμενων ιδεολογικά ομάδων, αναλύοντας την έννοια της

Ιδεολογίας, μα και τη Θεωρία των Δύο Άκρων. Παράλληλα, διερευνήσαμε την επιλογή της ρητορικής και της στόχευσής της ανάμεσα στις δύο ομάδες, ενώ, τέλος, εξετάσαμε τη μεταβλητή της δημοφιλίας των χρηστών των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και πώς αυτή, ενδεχομένως, να επιδρά στην επιχειρηματολογία και την καθοδήγηση της κοινής γνώμης. Όλα αυτά αναλύονται διεξοδικά στα επόμενα δύο κεφάλαια που ακολουθούν.

Κεφάλαιο πρώτο

Θεωρητικό πλαίσιο

1.1. Θεωρία της Κοινωνικής Ταυτότητας και Κοινωνικές Αναπαραστάσεις

Η ταυτότητα είναι μία αναπαράσταση της εικόνας του εαυτού στο χρόνο, μία καθαρά νοητική κατασκευή διαρκώς μεταβαλλόμενη και διαπραγματεύσιμη, αφού μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης επιβεβαιώνεται ή αποδυναμώνεται η αυτοεικόνα του ατόμου.

Η αίσθηση του «εαυτού» είναι στενά συνδεδεμένη τόσο με την επίγνωση της παρουσίας του «Άλλου» όσο και με το «ανήκειν» σε μια ευρύτερη συλλογικότητα. Η κατανόηση της εμπειρίας κάποιου «Άλλου» και του κόσμου του απαιτεί αναστοχασμό, την ικανότητα κατανόησης του παρόντος ως επιτέλεση σε διαφορετικούς κόσμους, μερικοί από τους οποίους είναι πιο σημαντικοί από άλλους (Bruner, 1986, Giddens, 1991). Η συνείδηση του εαυτού και των άλλων (Taylor, 1985), επιτυγχάνεται διυποκειμενικά, ερμηνεύοντας κοινές εμπειρίες και την έκφραση των εμπειριών αυτών μέσα από αναπαραστάσεις, επιτελέσεις και κείμενα, μέσα από μια συνεχή διαδικασία αναζήτησης νοημάτων και σημασιών.

Η Θεωρία της Κοινωνικής Ταυτότητας (Tajfel & Turner, 1979), υποστηρίζει ότι η κοινωνική ταυτότητα αποτελείται από εκείνες τις όψεις της αυτοεικόνας ενός ατόμου που προέρχονται από τις κοινωνικές κατηγορίες στις οποίες αυτό θεωρεί ότι ανήκει.

Πολύ συχνά, μια ενδοομάδα, η οποία ενδεχομένως να απαρτίζεται από άτομα ετερόκλητα μεταξύ τους, στην προσπάθειά της να ενδυναμώσει την υπερκείμενη ταυτότητα που ενώνει τα μέλη της, τα οδηγεί στο να ενστερνίζονται απόψεις και ιδεολογίες οι οποίες δεν αποτελούν συνειδητή προσωπική επιλογή. Αυτές συνήθως μπορεί να είναι επηρεασμένες από τις επικρατούσες-κυρίαρχες

απόψεις της ενδοομάδας, ως να είναι αυτή μία οντότητα από μόνη της, η οποία περικλείει τα άτομα αλλά ενεργεί αυτοβούλως, δικάζει και κυρίως καταδικάζει άτομα της εξωομάδας.

Σύμφωνα με τον Moscovici (1984), οι κοινωνικές αναπαραστάσεις είναι ο τρόπος με τον οποίο μία κοινότητα-ομάδα νοηματοδοτεί τον κόσμο, αλλά και η νοηματοδότηση αυτή καθεαυτή. Οι αναπαραστάσεις προκύπτουν μέσα από τη δική μας ανάγκη να μετατρέψουμε το άγνωστο σε κάτι δικό μας. Είναι ένας τρόπος για να καταστήσουμε οικείο, άρα διαχειρίσιμο, το ανοίκειο που μας περιβάλλει, το οικοδομικό εκείνο υλικό που βοηθάει καταλυτικά στο να χτιστεί μία σταθερή, συνεκτική εκδοχή του εαυτού εντός ομάδας.

Επομένως, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις της ετερότητας ως απόκλιση από το κανονικό, σε μια προσπάθεια μεγιστοποίησης του χάους μεταξύ των ατόμων των κυρίαρχων ομάδων και εκείνων που ανήκουν σε μειονότητες επειδή αποκλίνουν από τις κοινωνικές νόρμες που έχουμε κατασκευάσει, οδηγούν στο στίγμα και την περιθωριοποίηση και κατ' επέκταση, στο φαύλο κύκλο της ατέρμονης κοινωνικής αδικίας. Παρ' όλα αυτά, αυτές μπορεί να μεταβληθούν εάν διαμεσολαβηθούν από τη διομαδική επαφή και την αποδόμηση -ή και ενίσχυση- των στερεοτυπικών αντιλήψεων, ενδεχομένως με τη δημιουργία της υπερκείμενης ταυτότητας. Σύμφωνα με τους Gaertner et al. (1993), οι οποίοι προτείνουν το μοντέλο της κοινής ενδοομαδικής ταυτότητας, υποστηρίζουν ότι η διομαδική διάκριση μπορεί να μειωθεί αν η γνωστική αναπαράσταση που έχουν τα μέλη της ενδοομάδας και της εξωομάδας για τη διομαδική κατάσταση τροποποιηθεί έτσι, ώστε αντί να αντιλαμβάνονται δυο ομάδες να αντιλαμβάνονται μια υπερκείμενη ομάδα της οποίας όλοι είναι μέλη.

Όπως μας καταδεικνύει ο Χρηστάκης (2016, σ.252-253), «ο κοινωνικός άνθρωπος λοιπόν, μέσω των κοινωνικών αναπαραστάσεων «αντικειμενοποιεί» στο πλαίσιο του συνήθους βίου του το νόημα των αντιλήψεων, των εντυπώσεων, των σκέψεων και των πράξεών του με διεργασίες διυποκειμενικής παραγωγής και αναπαραγωγής τους, επεξεργασίας και επανεπεξεργασίας τους. Οι αναπαραστάσεις χρησιμεύουν στη συμβολική διαχείριση του (φυσικού ή κοινωνικού) πραγματικού, στην κατά το δυνατόν πιο ειρηνική διαβίωση (και επιβίωση) στους σύγχρονους τόπους κοινωνικότητας, ένας από τους οποίους, και όχι ο λιγότερο αβέβαιος, είναι οι μαζικές επικοινωνίες».

Στο υπό εξέταση ζήτημα, επιλέξαμε δύο ομάδες οι οποίες αποτελούνται από άτομα με αντικρουόμενες ιδεολογικά τοποθετήσεις και έντονη παρουσία στα

μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Η υπερκείμενη ταυτότητα που ενώνει τα διαφορετικά μεταξύ τους άτομα σε μία συνεκτική ομάδα είναι η ιδεολογία, άρα, οι δύο ενδοομάδες προσπαθώντας να οικειοποιηθούν το ανοίκειο και να το διαχειριστούν χρησιμοποιούν μεταξύ τους έναν κοινό κώδικα. Ωστόσο, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις της ετερότητας είναι για τις δύο ομάδες τόσο εκ διαμέτρου αντίθετες, όπου η δημιουργία μίας κοινής υπερκείμενης ταυτότητας ώστε να αντιλαμβάνονται τους εαυτούς τους ως μέλη μίας ομάδας, στην περίπτωση μελέτης μας, είναι κάτι αδύνατο να επιτευχθεί. Κατά συνέπεια, η ιδεολογική τους σύγκρουση θεωρείται μονόδρομος.

1.2. Ιδεολογία και Θεωρία των Δύο Άκρων

Σύμφωνα με τον Παπαστάμου (2000, σ. 84,85), «η ιδεολογία είναι ένα κλειστό μη διαψεύσιμο σύστημα πρόσληψης, ερμηνείας και παραγωγής της πραγματικότητας». Εν συνεχεία, μας παραθέτει (2008,σ. 205-206) τη θεωρία του Moscovici (1991), «ότι η έννοια της ιδεολογίας είναι ιδεολογική[...] η επήρειά της αντανakλά μια σειρά μυθευμάτων που οι κοινωνικές τάξεις φαντάζονται για να ξεφύγουν, χάρη σ' αυτά, από την πραγματικότητα[...]η ιδεολογία στην πραγματικότητα επιτρέπει δύο συσκοτίσεις: η μία οδηγεί στην καταγγελία της αλήθειας, η άλλη επιστρέφει στον κοινό νου, στη λεπτολόγο επιπεδότητα των προετοιμασμένων συναινέσεων».

Η πολιτική ιδεολογία (Piurko, Schwartz, & Davidov, 2011), μελετάται συχνά μέσα από το δίπολο: Δεξιά/αριστερά ή συντηρητική/φιλελεύθερη-προοδευτική τοποθέτηση. Οι Jost, Glaser, Kruglanski & Sulloway (2003), συμπέραναν ότι ο πυρήνας της συντηρητικής πολιτικής ιδεολογίας οργανώνεται γύρω από δύο συνιστώσες: Αντίσταση στην αλλαγή και αποδοχή των κοινωνικών ανισοτήτων.

Αναλύοντας τα χαρακτηριστικά της πολιτικής ιδεολογίας, από τη μια μεριά, η δεξιά ιδεολογία συνδέεται με τον συντηρητισμό, την προάσπιση της θρησκείας και της εθνικής παράδοσης. Οι εκφραστές της είναι διστακτικοί, καχύποπτοι έως ριζικά αντίθετοι με οποιοδήποτε είδος διαφορετικότητας, καθώς θεωρούν ότι αυτή αποτελεί απειλή για την εύρυθμη λειτουργία της κοινωνίας και των παραδοσιακών δομών της. Σε γενικές γραμμές, θεωρείται ως ασφαλέστερη οδός για την πρόοδο μιας κοινωνίας η αρνητική αντιμετώπιση στην αλλαγή και η ένθερμη υποστήριξη στα κοινωνικά δεδομένα που δεν δημιουργούν κραδασμούς στο κατεστημένο. Ο Altemeyer (1988), σε ό,τι αφορά την αυταρχική προσωπικότητα, καταδεικνύει πως η επιθετικότητα, ο

φόβος και ο σεβασμός για την εξουσία είναι τα συστατικά που τροφοδοτούν τα δεξιότατα αυταρχικά κινήματα.

Από την άλλη, η αριστερή ιδεολογία αναφέρεται σε ιδέες και αντιλήψεις που μάχονται την κοινωνική αδικία, τις ανισότητες και τις διακρίσεις που απορρέουν από την ταξική δομή της κοινωνίας. Οι εκφραστές της προασπίζονται τη διαφορετικότητα, την κοινωνική ισότητα, τη φιλία και τη συνεργασία ανάμεσα σε έθνη, λαούς και μειονότητες, με σεβασμό στις πολιτισμικές διαφορές. Είναι ενάντια στον εθνικιστικό και θρησκευτικό φονταμενταλισμό.

Ο Adorno (1950), με την περίφημη θεωρία του για την «Αυταρχική Προσωπικότητα» η οποία θεμελιώθηκε για να διερευνήσει το φαινόμενο του ναζισμού και του αντισημιτισμού, κατασκεύασε τις κλίμακές του με τέτοιο τρόπο ώστε να βρίσκουν εφαρμογή αποκλειστικά και μόνο σε άτομα δεξιάς ιδεολογίας. Από την πιθανότατα παρωχημένη, αλλά εξαιρετικά ενδιαφέρουσα θεωρία, πάνω στην οποία βασίστηκε αρχικά ο Rokeach (1954, 1960) ο οποίος την ανέπτυξε περαιτέρω εισάγοντας τις έννοιες της «ευρύτητας» και της «στενότητας πνεύματος», φτάσαμε στην έννοια της «δογματικής σκέψης», η οποία βασίζεται στην απόλυτη αντίθεση μεταξύ των πεποιθήσεων.

Σύμφωνα με τους υποστηρικτές της θεωρίας των δύο άκρων, η οποία πρεσβεύει τον εξισωτισμό της άκρας αριστεράς με την άκρα δεξιά, ή θεωρία του πετάλου όπως εναλλακτικά αποκαλείται, καθώς υποτίθεται ότι τα δύο αντίθετα άκρα μοιάζουν πολύ μεταξύ τους σαν τα άκρα ενός πετάλου, ο κοινός παρονομαστής των δύο ακραίων αυτών χώρων είναι ο εξής: Η τάση τους να πλησιάζουν στον αυταρχισμό ή και τον ολοκληρωτισμό. Οι οπαδοί των δύο ακραίων ιδεολογιών τείνουν να εμφανίζουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά, σύμφωνα με τις θεωρίες του εξτρεμισμού και της ριζοσπαστικοποίησης (Kruglanski et al., 2014, Greenberg & Jonas, 2003, Hoffer, 1951).

Παρά το αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι υπάρχουν σημαντικές και καίριες διαφορές μεταξύ των δύο άκρων, εντοπίζονται ορισμένες ομοιότητες που διαφοροποιούν τους ακραίους χώρους από τους πιο μετριοπαθείς ιδεολογικά. Ειδικότερα, οι ακραίες ιδεολογίες είναι πιο ελκυστικές σε περιόδους όπου υπάρχει μεγάλη αγωνία και αβεβαιότητα για το μέλλον και οι υποστηρικτές τους χαρακτηρίζονται από μια σχετικά απλουστευμένη, ασπρόμαυρη αντίληψη για την κοινωνία. Επίσης, τείνουν να έχουν υπερβολική αυτοπεποίθηση στην κρίση και τις απόψεις τους, θεωρώντας ότι πρεσβεύουν την απόλυτη αλήθεια με έναν τρόπο

δογματικό, ενώ είναι πολύ λιγότερο ανεκτικοί από τους μετριοπαθείς σε απόψεις που έρχονται σε σύγκρουση με τις δικές τους (van Prooijen & Krouwel, 2019, Brandt et al., 2014).

Ο αριστερός αυταρχισμός λοιπόν, όπως και ο δεξιός, χαρακτηρίζεται από δογματισμό, ελάχιστη ανοχή στους αντιφρονούντες και επιθυμία για ισχυρές προσωπικότητες στην ηγεσία. Σε αντίθεση με τον δεξιό αυταρχισμό όμως, κινητοποιεί αυτά τα άκαμπτα χαρακτηριστικά του προς την προώθηση των αριστερών αξιών, όπως η προάσπιση της ετερότητας και η εξασφάλιση ίσων δικαιωμάτων για όλους (Altemeyer, 1996, Conway et al., 2017, Costello et al., 2020, Costello & Lilienfeld, 2019, Costello, Stevens & Lilienfeld, 2020, Mullen, Bauman & Skitka, 2003).

Συνεπώς, αυτό που διαφοροποιεί τον αριστερό από τον δεξιό αυταρχισμό είναι το περιεχόμενο των αξιών που δογματικά υπερασπίζονται (Manson, 2020). Δογματικός λόγος μπορεί να ανιχνευτεί και στους δύο αυτούς χώρους, ο οποίος, πιθανότατα να διαπνέεται από συγκαλυμμένο ρατσισμό και πατερναλιστικές προκαταλήψεις ή ακόμα και ρητορική μίσους, την οποία αναλύουμε παρακάτω.

1.3. Ρητορική Μίσους (Hate Speech)

Η ρητορική μίσους είναι ο λόγος που παρακινείται από προκατάληψη και εχθρότητα, στοχοποιώντας κάποιο άτομο ή μια ομάδα ατόμων εξαιτίας κάποιων πραγματικών ή φαντασιακών χαρακτηριστικών. Εκφράζει διακρίσεις, αποδοκιμασία, εκφοβισμό και προκαταλήψεις σε ό,τι σχετίζεται με θέματα φύλου, εθνικότητας, θρησκείας, αναπηρίας ή σεξουαλικού προσανατολισμού (United Nations, 2019). Ο ρατσιστικός λόγος εφορμεί από την παραδοχή της εχθρότητας απέναντι σε όλες τις μορφές της ετερότητας και αρνείται την ισότητα μεταξύ των ανθρώπων. Η ρητορική μίσους στο διαδίκτυο (cyberhate), είναι μια περίπτωση κατά την οποία εκείνοι που την ασκούν, εξαιτίας της ανωνυμίας και της αποστασιοποίησης που προσφέρει το μέσο, δύναται να είναι ακόμη πιο σκληρή και ανελέητη (Brown, 2018, Rudnicki & Steiger, 2020) και μπορεί να ασκήσει εντονότατη συναισθηματική και ψυχολογική βία στα θύματά της (Felmlee et al., 2020).

Παρά την πληθώρα δυνατοτήτων και τον, ως επί το πλείστον, θετικό αντίκτυπο των νέων τεχνολογιών στη ζωή των ανθρώπων, εφόσον γίνεται σωστή χρήση αυτών (ψηφιακός ακτιβισμός, ενίσχυση συμπερίληψης, κινητοποίηση και συμμετοχή, ελευθερία έκφρασης), η κακή χρήση οδηγώντας σε φαινόμενα όπως ο εκφοβισμός και οι διακρίσεις, παραπέμπει ακόμα και σε καταπάτηση των

ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ειδικά σε χώρες όπου δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά την κατάχρηση των μέσων (Abdubachaeva et al., 2020).

Απάντηση σε αυτό το νέο φαινόμενο το οποίο έχει αποκτήσει ενοχλητικές διαστάσεις, είναι η πληθώρα ερευνών που στοχεύουν στην κατασκευή μοντέλων τα οποία θα ιχνηλατούν και θα αναγνωρίζουν τη ρητορική μίσους στο διαδίκτυο, μέσω αναζήτησης λέξεων-κλειδιών, προγραμμάτων ταξινόμησης κειμένου καθώς και αλγόριθμων που θα εντοπίζουν τον ρατσιστικό λόγο είτε στο περιεχόμενο των κειμένων είτε στα hashtags των αναρτήσεων (Munn, 2020, Pitropakis et al., 2020). Θα αναφερθούμε χαρακτηριστικά στην πλατφόρμα αναλυτικής «Kaggle.Com», ενός ιστότοπου που έχει ως αντικείμενο την εξέλιξη στην επιστήμη δεδομένων και αναλυτικής. Η Kaggle διοργάνωσε διαγωνισμό με την ονομασία Toxic Comment Classification, χρησιμοποιώντας ένα σύνολο δεδομένων, συνεισφορά της Conversation AI, μιας πρωτοβουλίας της Jigsaw και της Google. Ο στόχος ήταν ο υπολογισμός των δεδομένων και η κατηγοριοποίησή τους σε μια από τις έξι κατηγορίες: Τοξικές, αρκετά τοξικές, άσεμνες, απειλητικές, προσβλητικές και όσες περιέχουν ταυτοτικό μίσος, ως μία ακόμη προσπάθεια καταπολέμησης της ρητορικής μίσους (Englmeier & Mothe, 2020, Srivastava et al., 2018).

Ο Ο.Η.Ε. ήδη από το 1969 έθεσε σε ισχύ τη Διεθνή Σύμβαση για την κατάργηση κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων (ICERD), απαιτώντας από όλες τις χώρες οι οποίες την υπογράφουν να απαγορεύσουν τη ρητορική μίσους και να ποινικοποιήσουν τη συμμετοχή σε κάθε είδους ρατσιστικές εκδηλώσεις. Παρ' όλα αυτά, εντός διαδικτύου φαίνεται ότι είναι αρκετά πιο δύσκολη η εφαρμογή της Σύμβασης αυτής, καθώς οι χρήστες έχουν τη δυνατότητα να δρουν ανεξέλεγκτα, αρκετά συχνά υπό καθεστώς πλήρους ανωνυμίας.

Η ρητορική μίσους μπορεί να οδηγήσει σε εμφυλιοπολεμικό κλίμα σύμφωνα με έρευνα των Shadrach & Apuke (2020) για τον πολιτικό διάλογο των Νιγηριανών στο Facebook και το Twitter. Ενώ από τη μία υπάρχει μεγάλη απήχηση στα δύο αυτά μέσα και οι πολιτικοί ηγέτες τα χρησιμοποιούν κατά κόρον για χειραγωγήση, ο διάλογος που διεξάγεται ανάμεσα στους χρήστες είναι διάσπαρτος με ρητορική που αναφέρεται σε εθνικές, θρησκευτικές και πολιτικές προκαταλήψεις οι οποίες διαιρούν τους Νιγηριανούς και καλλιεργούν μίσος μεταξύ τους. Αξίζει να επισημανθεί, ότι η ρητορική μίσους χρησιμοποιείται ως εργαλείο στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ακόμα και σε περιόδους εκλογικών αναμετρήσεων (Saroj, Pal, 2020), ενώ έρευνα των Jacobs & van Spanje (2020) κατέδειξε ότι εάν κάποιο

πολιτικό πρόσωπο έχει καταδικαστεί για ρητορική μίσους, δεν επηρεάζεται αρνητικά το κόμμα στο οποίο ανήκει σε μια μελλοντική εκλογική αναμέτρηση και δεν μεταβάλλεται η εκλογική προτίμηση των ψηφοφόρων.

Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη από το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα SELMA (Social Emotional Learning Mutual Awareness), το οποίο δημιουργήθηκε για την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους, το φαινόμενο αυτό μπορεί να προκαλέσει άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις στην ψυχολογική ευεξία των ατόμων, βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Ο μισαλλόδοξος λόγος στο διαδίκτυο έχει ευρύτερο κοινωνικό κόστος, καθώς δημιουργεί κλίμα φόβου και πόλωσης στην κοινωνία. Η έκθεση της έρευνας υπογραμμίζει ότι οι νέοι συχνά υιοθετούν μια αδιάφορη στάση απέναντι στο φαινόμενο, κι αυτό διότι το εκλαμβάνουν ως αστείο, χωρίς να συνειδητοποιούν την επικινδυνότητα του. Εξ αυτού του λόγου, μέσω αυτής της ουδέτερης στάσης και της μη απόρριψης, υπάρχει η πιθανότητα να τους επηρεάσει σε βάθος και να οδηγήσει σε μιμητικές συμπεριφορές. Οι νέοι τείνουν να αντιλαμβάνονται τις αρνητικές επιπτώσεις της ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο σε ανθρώπινο και σε κοινωνικό επίπεδο, ωστόσο θεωρούν ότι θα πρέπει να δοθεί έμφαση στο εκπαιδευτικό σύστημα, ώστε από αρκετά νεαρή ηλικία να μάθουν να ελέγχουν στάσεις και συμπεριφορές καλλιεργώντας την ενσυναίσθηση και την αποδοχή στην ετερότητα (Rad, Demeter, 2020).

Εκτός από φαινόμενα της εποχής, όπως το cyberbullying, η λεκτική επίθεση μέσω διαδικτύου σε άτομα τα οποία κρίνονται στοχοποιημένα από κάποιο άτομο ή ομάδα, ελλοχεύει πάντοτε ο κίνδυνος εδραίωσης στερεοτυπικών πεποιθήσεων που ανήκουν στο πιο ακραίο μέρος του πολιτικού φάσματος και η εξάπλωση αυτών, από το διαδίκτυο στην πραγματικότητα (Saputra, Al Siddiq, 2020).

1.4. Στερεότυπα

Για τον Lippman (1992), τα στερεότυπα είναι «χάρτες του κόσμου» που μας βοηθούν να χειριστούμε πολύπλοκες πληροφορίες από το περιβάλλον μας, υπογραμμίζοντας ωστόσο το ρόλο που αυτά διαδραματίζουν στις διομαδικές συγκρούσεις. Σύμφωνα με την Χαντζή (2008), οι περισσότερες θεωρητικές προσεγγίσεις που αφορούν τη διαμόρφωση στερεοτύπων αναφέρονται με άμεσο ή έμμεσο τρόπο στην προκατάληψη, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις αποκλειστικά σε αυτήν. Τα στερεότυπα, είναι τυποποιημένες και παγιωμένες αντιλήψεις που έχουμε για μια ομάδα ανθρώπων ή για κάποιο σύνολο χαρακτηριστικών που φέρει ένα άτομο. Συνηθέστερα, είναι υπεραπλουστευμένες αντιλήψεις και γενικεύσεις που πηγάζουν

από ελλιπή ενημέρωση, αλλά και από συγκεχυμένες αντιλήψεις. Όλα αυτά προκαλούν ανακύκλωση λανθασμένων πεποιθήσεων που μπορεί να αποβούν ιδιαίτερα επικίνδυνες και βλαβερές, τόσο σε προσωπικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο. Δύο άκρως επικίνδυνες κοινωνικές τάσεις, η προκατάληψη και η διάκριση, ενθαρρύνονται μέσω της χρήσης στερεοτύπων. Κατά τον Παπαρίζο (2016), υπάρχουν μορφές βίας συγκαλυμμένες που έχουμε μάθει να αποδεχόμαστε ως φυσικές, ως μη βία. Μία τέτοια μορφή είναι η περιφρόνηση και η απόρριψη του συνανθρώπου μας μέσω των διακρίσεων.

Όπως αναφέρει η Ξενικού (2000, σ.98-99), σύμφωνα με την τυπολογική θεώρηση των στερεοτύπων, «τα στερεοτυπικά χαρακτηριστικά συνδέονται μεταξύ τους με αιτιώδεις σχέσεις. Αυτό συμβαίνει διότι οι άνθρωποι προσπαθούν να ενσωματώσουν τα διάφορα κομμάτια πληροφοριών ώστε να σχηματίσουν λογικές ιστορίες». Έτσι, τα στερεότυπα βοηθούν στη σχηματοποίηση αναπαραστάσεων και όταν αυτά χρησιμοποιούνται ως εννοιολογικό οπλοστάσιο σε μια διαδικτυακή σύγκρουση, το άτομο με αυξημένη δημοφιλία στο διαδίκτυο μπορεί να ανατροφοδοτεί, να διαιωνίζει ή να επηρεάζει στάσεις και συμπεριφορές.

1.5. Καθοδηγητές γνώμης- Δημοφιλία

Ο McGuire (1986), θεωρούσε πως η μέγιστη λειτουργία των μέσων είναι να επηρεάζουν τη νόηση, τη στάση ή τη συμπεριφορά του δέκτη προς τις επιθυμητές κατευθύνσεις. Η Κωνσταντοπούλου (2014), υποστηρίζει πως οι ειδήσεις δεν κάνουν τίποτε άλλο από το να εκφράζουν, όσο πιο παραστατικά μπορούν, την κυρίαρχη λογική, σε πολλά επίπεδα «αρχαϊκή» αλλά όμως κυρίαρχη και τα Μ.Μ.Ε., με τον τρόπο που διεισδύουν στην καθημερινή ζωή προσομοιάζουν ένα κανιβαλικό εγχείρημα.

Πράγματι, γίνεται αντιληπτή η δύναμη του μέσου και το πόσο μπορεί να επηρεάσει τον δέκτη του μηνύματος. Τα Μ.Μ.Ε. επιβάλλουν λοιπόν, θα τολμούσαμε να πούμε, το πλαίσιο εκείνο μέσα στο οποίο κατασκευάζουμε την καθημερινή μας πραγματικότητα, καθιστώντας αδρανείς μηχανισμούς σκέψης, μα και αξιολόγησης της είδησης. Τα μέσα ενημέρωσης προσφέρουν έτοιμη μια άποψη και μας προτρέπουν να την υιοθετήσουμε, πράγμα που αποτελεί και την πιο ουσιαστική μορφή εναντίον τους, ότι δηλαδή, υπηρετούν την εκάστοτε εξουσία και χειραγωγούν το πλήθος προς όφελός της.

Κατά τον Le Bon (1896), η λέξη πλήθος παραπέμπει σε μια οποιαδήποτε συνένωση ανθρώπων η οποία κάτω από ορισμένες συνθήκες αποκτά καινούργια

χαρακτηριστικά και εντελώς διαφορετικά από αυτά των ατόμων που το συναποτελούν. Το θεμελιώδες στοιχείο που επικρατεί εδώ, είναι αυτό που αποκαλείται «συλλογική ψυχή», χάρη στην οποία το κάθε άτομο που ανήκει στο πλήθος αισθάνεται, συμπεριφέρεται μα και δρα διαφορετικά απ' ό,τι εάν λειτουργούσε ως μονάδα.

Μάλιστα, οι Katz και Lazarsfeld (1955), υποστηρίζουν ότι η ροή της επικοινωνίας είναι διφασική, δηλαδή οι πληροφορίες και οι ιδέες που προέρχονται από τα M.M.E. «καταναλίσκονται» πρώτα από τους καθοδηγητές γνώμης (ή influencers στην περίπτωση των social media), από τους οποίους και διαχέονται σε λιγότερα ενεργά μέλη του πληθυσμού, είτε μέσω διαπροσωπικών σχέσεων είτε μέσω διαδικτύου. Επομένως, οι καθοδηγητές γνώμης, δηλαδή τα άτομα με αυξημένη δημοφιλία, έχοντας το ρόλο του αναμεταδότη, του μεσάζοντα μεταξύ των μέσων ενημέρωσης και του συνόλου του πληθυσμού, έχουν τη δυνατότητα να διαδραματίσουν καταλυτικό ρόλο στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης μέσω της επιρροής.

Τα μέλη μιας οποιαδήποτε ομάδας, κοινότητας ή ακόμα και τα μέλη μιας οικογένειας, αυτολογοκρίνονται και προσπαθούν να αποφεύγουν αναφορές σε θέματα για τα οποία γνωρίζουν εκ των προτέρων ότι θα διαφωνήσουν, για να διαφυλάξουν τη συνεκτικότητα της ομάδας. Οπότε, κατά τον Pattison (1994), τα κοινωνικά δίκτυα και οι συλλογικότητες στις οποίες ανήκουν τα άτομα, διαμεσολαβούν και ρυθμίζουν την ατομική γνώση. Έτσι λοιπόν, κατηγοριοποιώντας τους ανθρώπους σε φίλους/συμμάχους και εχθρούς/αντιπάλους (Heider, 1958), ο καθένας ξέρει ποιες απόψεις οφείλει να ασπαστεί ή να απορρίψει. Η γνώμη εξαρτάται από τη σχέση και συχνά αυτή πρέπει να επαναξιολογηθεί για να μη προκύψουν συγκρούσεις. Όλες οι στρατηγικές που ορίζουν την κατεύθυνση που θα πάρουν οι σκέψεις και οι αξίες του ενσυνείδητου ορθολογικού ατόμου (Rouquette, 1998), είναι, κυρίως, ψυχοκοινωνικής τάξης. Ο Mills (1989,σ.111), αναφέρει για το κοινό, ότι οι «κατασκευαστές/καθοδηγητές γνώμης προσπαθώντας να εξουδετερώσουν ή να μετατρέψουν για δική τους χρήση το εκφραζόμενο κοινό προσπαθούν να το κάνουν δίκτυο αναμετάδοσης των απόψεων τους».

Ως εκ τούτου, ένας δεινός ρήτορας στην πραγματική ζωή, μετατρέπεται σε έναν χειριστικό influencer εντός διαδικτύου, ο οποίος μέσω της απήχησης που απολαμβάνει μπορεί να επηρεάσει την πιο ουδέτερη μερίδα χρηστών, διαμορφώνοντας τις απόψεις της πάνω σε όλο το εύρος της κοινωνικής και πολιτικής

ζωής. Αυτό, ενδεχομένως να καλύπτει μια πληθώρα επιλογών, που ξεκινάει από αθώες προωθητικές ενέργειες υπηρεσιών και προϊόντων και καταλήγει σε ιδεολογικές απόψεις και στάσεις (Fernández Gómez et al., 2018). Είναι ευρέως αποδεκτό πως το να έχεις την κοινή γνώμη με το μέρος σου αποτελεί ένα πανίσχυρο όπλο, γι' αυτόν ακριβώς το λόγο. Λίγοι είναι αυτοί που θα βρουν το θάρρος να διασπάσουν τη συνεκτικότητα της ομάδας στην οποία ανήκουν εκφράζοντας αντιρρήσεις, κι αν το κάνουν, υπάρχει πάντοτε ο κίνδυνος εξοβελισμού τους από την κοινότητα, η κοινή γλώσσα της οποίας είναι οι κοινωνικές αναπαραστάσεις της.

Η διατύπωση του Μακλουάν, ότι το μέσον είναι το μήνυμα, μας οδηγεί όχι μόνο στο ότι τα μέσα επιφέρουν κοινωνικοποίηση, αλλά ότι «οι προσωπικές και κοινωνικές επιπτώσεις οποιουδήποτε μέσου, άρα και οποιασδήποτε προέκτασης του εαυτού μας, πηγάζουν από την καινούρια κλίμακα που εισάγει στις υποθέσεις μας κάθε προέκταση του εαυτού μας ή με άλλα λόγια οποιαδήποτε καινούρια τεχνολογία» (Μακλουάν, 1990, σ.25). Σύμφωνα με τον Baudrillard (1981), το μέσο συνιστά συμβάν – όποια κι αν είναι τα περιεχόμενα του μηνύματος.

Στο σημείο αυτό θα αναφερθούμε επιγραμματικά σε ένα παράδειγμα που αποδεικνύει τη δύναμη της δημοφιλίας στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Το κίνημα των «Αγανακτισμένων» το 2011 στην Ελλάδα, με καθημερινές κινητοποιήσεις στις οποίες διεξάγονταν άτυπες λαϊκές συνελεύσεις, με πρακτικά και ψηφίσματα δημοσίως προσβάσιμα από το διαδίκτυο, ενεργοποιήθηκε από τα social media. Αυτή η πρωτοβουλία, ξεκίνησε από καθοδηγητές γνώμης/influencers, οι οποίοι εκμεταλλεύτηκαν την επιδραστικότητα που ασκούσαν στους ακολούθους τους μέσω του δικτύου του Facebook, συσπειρώνοντας άτομα με διαφορετικές πολιτικές και ιδεολογικές αφετηρίες, κάτω από κοινά αιτήματα. Όπως η αγανάκτηση λοιπόν ήταν αυτή που λειτούργησε σαν υπερκείμενη ταυτότητα και ένωσε αυτό το τόσο ετερόκλητο πλήθος, ομοίως και εδώ, η ιδεολογία και η αναπαράσταση της ετερότητας συσπείρωσαν, γι' ακόμη μια φορά, στα social media και με όλη τη δυναμική που αυτά φέρουν, δύο ακραίους πολιτικά χώρους οδηγώντας σε ιδεολογική και ταυτοτική σύγκρουση.

Από τα προαναφερόμενα, συμπεραίνουμε ότι στο πλήθος και τη λεγόμενη κοινή γνώμη η αξία του αριθμού είναι εξέχουσας σημασίας, καθώς η «συλλογική ψυχή» συμπαρασέρνει προσωπικές απόψεις και αξίες, παραποιώντας συμπεριφορές και στάσεις. Η υπερκείμενη ταυτότητα μίας ομάδας, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις που μοιράζεται στο εσωτερικό της, το συγκολλητικό αυτό υλικό ετερόκλητων

προσωπικότητων, λειτουργεί ως κυματοθραύστης ο οποίος εμποδίζει την ατομική πρωτοβουλία και κριτική σκέψη ενώ ταυτοχρόνως, προστατεύει τη συνεκτικότητα.

Η δημοφιλία, η οποία θα εξεταστεί ως ξεχωριστή μεταβλητή της έρευνας που θα ακολουθήσει, συνδέεται άμεσα με την κοινωνική επιρροή. Η κοινωνική επιρροή συνίσταται στην αλλαγή των κοινωνικών στάσεων, απόψεων, αντιλήψεων ή αναπαραστάσεων ενός ατόμου ή μίας ομάδας από τις κοινωνικές στάσεις, απόψεις, αντιλήψεις, αναπαραστάσεις ενός άλλου ατόμου ή μιας άλλης ομάδας (Παπαστάμου, 1989). Η συμμόρφωση, αναφέρεται στην κοινωνική πίεση που ασκείται σε ένα άτομο ή σε μια ομάδα όταν έρχεται σε επαφή με τις απόψεις μιας πλειοψηφίας η οποία είναι κυρίαρχη. Συχνά, το άτομο εξαιτίας του άγχους του να μην παρεκκλίνει από την πλειοψηφική θέση από φόβο απόρριψης, συμμορφώνεται στην πλειοψηφία, υιοθετώντας τη στάση της.

Η πλειονότητα ασκεί περισσότερο έκδηλη επιρροή, ενώ η μειονότητα ασκεί περισσότερο λανθάνουσα επιρροή. Η πλειονοτική επιρροή ασκείται μέσω της διαδικασίας της κοινωνικής σύγκρισης, ενώ η μειονοτική επιρροή μέσω της κοινωνιογνωστικής επικύρωσης του μηνύματος (Moscovici, 1980). Άρα, η αυξημένη δημοφιλία χρηστών μέσων κοινωνικής δικτύωσης, δυνητικά, μπορεί να επηρεάσει άτομα με χαμηλότερη δημοφιλία και να τα κάνει να συμμορφωθούν με την επικρατούσα άποψη.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση μελέτης, θεωρήσαμε ασφαλές να υποθέσουμε ότι οι χρήστες των social media με αυξημένο βαθμό δημοφιλίας θα έχουν περισσότερο αυξημένη επιδραστικότητα μέσω των αναρτήσεων τους. Ίσως λοιπόν και περισσότερο στοχευμένο ρητορικό λόγο, αποσκοπώντας στη χειραγώγηση ή στη συστράτευση. Στο κεφάλαιο που ακολουθεί, αυτό θα πλαισιωθεί λεπτομερώς.

Κεφάλαιο δεύτερο

Έρευνα

2.1. Ερευνητικά Ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα στα οποία επικεντρωθήκαμε είναι τα κάτωθι:

Πρώτον, ερευνήσαμε τις κοινωνικές αναπαραστάσεις όπως αυτές διαφαίνονται στο δημόσιο λόγο ανάλογα με την ιδεολογική αφετηρία του δείγματος, αναζητώντας τις διαφορές στο αναπαριστάμενο προφίλ του θύματος και εξετάζοντας

το συμβολικό φορτίο που φέρει, προσπαθώντας να απαντήσουμε στο εάν οι κοινωνικές αναπαραστάσεις της ετερότητας συνδέονται με ιδεολογικές πεποιθήσεις και στάσεις. Δηλαδή, αναζητήσαμε τις κοινωνικές αναπαραστάσεις της ετερότητας στους δύο αντιτιθέμενους ιδεολογικά πόλους.

Δεύτερον, κινήθηκαν στα δύο άκρα του πολιτικού φάσματος και προσπαθήσαμε να διερευνήσουμε εάν επιβεβαιώνεται στην έρευνά μας η θεωρία των δύο άκρων. Αν δηλαδή οι ακροδεξιοί χρήστες παρουσιάζουν παρόμοια χαρακτηριστικά με τους ακροαριστερούς ως προς την επικέντρωση των επιχειρημάτων τους και τη ρητορική τους.

Επιπλέον, αναζητήθηκε ο βαθμός ανάδυσης ρητορικών κατασκευών και προσδιορισμού της διαφορετικότητας ως ρατσιστικά επικαθορίσματα, με λίγα λόγια, η ρητορική μίσους στους δύο αυτούς χώρους.

Τέλος, εστίασαμε στις διαφορές στο ρητορικό λόγο ανά κατηγορία επιδραστικότητας χρήστη, αντιμετωπίζοντας τη γλώσσα ως μέσο άσκησης επιρροής και ταυτόχρονα, ως μέσο αξιακής συγκρότησης. Επιχειρήσαμε να εντοπίσουμε τις διαφορές στη χρήση ρητορικής των χρηστών των social media ανάλογα με τη δημοφιλία που εμφανίζουν στα μέσα αυτά, εξετάζοντας εάν οι πιο επιδραστικοί χρήστες ασκούν μεγαλύτερη επιρροή σε σύγκριση με τους λιγότερο επιδραστικούς.

Επιλέξαμε να ασχοληθούμε με τη συγκεκριμένη περίπτωση μελέτης, διότι συνεχίζει να πρωταγωνιστεί στην επικαιρότητα και κατ' επέκταση, στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και μάλιστα σε βάθος χρόνου, καθώς έχουμε συνεχή ανατροφοδότηση με νέα στοιχεία τα οποία προκύπτουν από την πορεία της υπόθεσης η οποία έχει πάρει το δρόμο της δικαιοσύνης.

Από την πρώτη στιγμή, το γεγονός αυτό κέντρισε την προσοχή εκατοντάδων χρηστών του διαδικτύου οι οποίοι ταυτίστηκαν είτε με τον Κωστόπουλο είτε με τον καταστηματοάρχη και θέλησαν να διατυπώσουν γνώμη, να έρθουν σε αντιπαράθεση με τους εκφραστές διαφορετικών απόψεων, διαμορφώνοντας και ανατροφοδοτώντας κατ' αυτόν τον τρόπο τις στάσεις της κυρίαρχης ιδεολογίας της ενδοομάδας τους. Θεωρούμε ότι μπορούμε να εξαγάγουμε χρήσιμα συμπεράσματα από την εν λόγω συνομιλία.

2.2. Μεθοδολογία

Χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα Interface de R pour les Analyses Multidimensionnelles de Textes et de Questionnaires, (IRaMuTeQ). Πρόκειται για ελεύθερο λογισμικό (www.iramuteq.org) για την πραγματοποίηση πολυδιάστατων

αναλύσεων κειμένων, εν προκειμένω, αναρτήσεων. Οι αναρτήσεις εισήχθησαν ως ενιαίο σώμα (corpus), ενώ κάθε μία ξεχωριστά λαμβάνεται υπόψη ως μία περίπτωση (case). Πραγματοποιήθηκε Ιεραρχική Αυτόματη Ταξινόμηση (Descending Hierarchical Analysis, Reinhert Method - DHA) του λεκτικού υλικού το οποίο χωρίστηκε σε τάξεις με βάση τη συχνότητα εμφάνισης και συνεμφάνισης των λέξεων. Ακολουθήθηκε καταγραφή του λόγου των αναρτήσεων, ανάλυση και ταξινόμηση σε κατηγορίες, ανασύνθεση των αποτελεσμάτων και ερμηνεία με IRaMuTeQ βάσει λημματοποίησης, εντοπισμού συχνοτήτων εμφάνισης λέξεων, κατιούσα ιεραρχική ταξινόμηση, παραγοντική ανάλυση αντιστοιχιών και αναλύσεις ομοιοτήτων στις αναρτήσεις που επιλέχθηκαν.

2.3. Κέντρο συλλογής δεδομένων- Σχεδιασμός έρευνας

Το κέντρο συλλογής δεδομένων, όπως προαναφέραμε, επιλέχθηκε να είναι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Πιο συγκεκριμένα, αλιεύσαμε τη βάση δεδομένων μας από το Facebook και το Twitter, λόγω της τεράστιας επισκεψιμότητάς τους σε καθημερινή βάση από εκατομμύρια χρήστες.

Ειδικότερα, στην πρώτη φάση, κάναμε χρήση 160 συνολικά αναρτήσεων από 160 διαφορετικούς χρήστες, τους οποίους στην πρώτη φάση χωρίσαμε σε δύο μεγάλες διακριτές κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει 80 άτομα ακροδεξιάς ιδεολογικής τοποθέτησης, ενώ η δεύτερη 80 άτομα ακροαριστερής ιδεολογικής τοποθέτησης.

Ακολουθήθηκε προσεκτική διαλογή χρηστών που ιδεολογικά τείνουν προς την άκρα αριστερά και την άκρα δεξιά κατά δήλωσιν των ιδίων, αλλά και όπως αυτό αποτυπώνεται στο σύνολο των αναρτήσεων τους. Έγινε προσπάθεια να επιλεγούν χρήστες που εφορμούν και από τους δύο αυτούς χώρους οι ιδεολογικές αφετηρίες των οποίων είναι απολύτως διακριτές, ώστε να μην εμφιλοχωρήσει η ιδέα ότι η κατάταξη τους έγινε με τρόπο υποκειμενικό.

Μάλιστα, κάποιοι από αυτούς είτε είναι ενεργά μέλη ακροαριστερών ομάδων και συλλογικοτήτων είτε είναι εκλεγμένοι Βουλευτές και ψηφοφόροι του κόμματος της Χρυσής Αυγής. Για τους υπόλοιπους, έγινε προσεκτική διασταύρωση της πολιτικής τοποθέτησης με κείμενα και αναρτήσεις που έχουν συντάξει κατά καιρούς, καθώς και των διαδικτυακών σελίδων στις οποίες έχουν δηλώσει προτίμηση, μέσω των likes τους σε σελίδες πολιτικών προσώπων κ.λπ. ώστε να ελαχιστοποιηθεί κατά το δυνατόν περισσότερο το ενδεχόμενο να αμφισβητηθεί η ιδεολογική τους τοποθέτηση.

Κατόπιν, στη δεύτερη φάση, το σύνολο των 160 αναρτήσεων χωρίστηκε σε δύο διακριτά corpus, με 80 αναρτήσεις το καθένα. Το πρώτο απαρτίζεται από τους χρήστες ακροδεξιάς ιδεολογίας ενώ το δεύτερο από τους χρήστες της ακροαριστεράς. Ακολούθως, οι 80 αναρτήσεις στο κάθε corpus χωρίστηκαν σε 4 υποκατηγορίες βάσει της δημοφιλίας των συντακτών τους στα social media.

Ο βαθμός επιδραστικότητας του κάθε χρήστη διαπιστώθηκε ύστερα από ενδελεχή διερεύνηση εκάστου εξ αυτών μέσω του αριθμού διαδικτυακών φίλων τους, των followers τους, των likes που λαμβάνει η κάθε ανάρτηση αλλά και του αριθμού κοινοποιήσεων/αναδημοσιεύσεων των γραπτών τους. Κάνοντας χρήση της μεταβλητής της δημοφιλίας, τη χωρίσαμε σε μία κλίμακα τεσσάρων βαθμίδων, όπου: Α' κατηγορία-οι λιγότερο δημοφιλείς χρήστες (με τις αναρτήσεις τους να συγκεντρώνουν 0-60 likes και αναδημοσιεύσεις), Β' κατηγορία-οι περισσότερο δημοφιλείς (με τις αναρτήσεις τους να συγκεντρώνουν 61-120 likes και αναδημοσιεύσεις), Γ' κατηγορία-αρκετά δημοφιλείς (με τις αναρτήσεις τους να συγκεντρώνουν 121-180 likes και αναδημοσιεύσεις) και Δ' κατηγορία-πάρα πολύ δημοφιλείς (με τις αναρτήσεις τους να συγκεντρώνουν 181+ likes και αναδημοσιεύσεις).

2.4. Μεταβλητές

Η πρώτη μεταβλητή μας είναι η Ιδεολογία. Ο διάλογος δεξιάς και αριστερής ιδεολογίας και η δόμηση της ρητορικής που χρησιμοποιείται στους δύο χώρους.

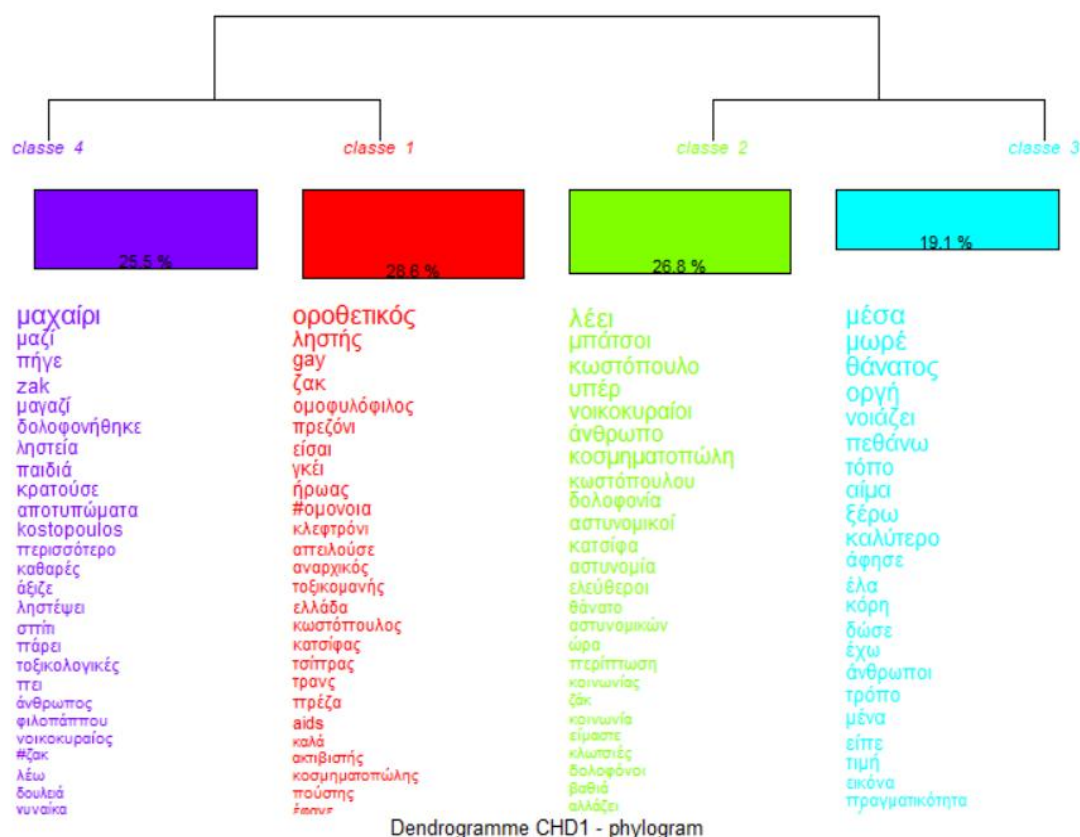
Η δεύτερη μεταβλητή μας είναι η Δημοφιλία των χρηστών κοινωνικής δικτύωσης, με όρους πλειοψηφικής επιρροής. Με αυτόν τον τρόπο, θα εξετάσουμε εάν η δημοφιλία διαδραματίζει καταλυτικό ρόλο στην άσκηση επιρροής στο κοινωνικό σύνολο και στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης.

2.5. Αποτελέσματα

Συνολικό corpus

Στο συνολικό corpus των 160 αναρτήσεων, βάσει του λογισμικού IRaMuTeQ προχωρήσαμε σε ιεραρχική αυτόνομη ταξινόμηση των δεδομένων. Εδώ, διακρίνουμε με σαφήνεια το πώς χωρίζονται οι δύο ιδεολογικοί χώροι, καθώς σχολιάζουν την υπό εξέταση περίπτωση. Παρατηρώντας τις κατηγορίες που δημιουργούνται, όπως και τις λέξεις με τη μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης εντός των τμημάτων κειμένου κάθε κατηγορίας, προκύπτει χρήση διαφορετικού λεξιλογίου μα και επικέντρωση σε συγκεκριμένες έννοιες κάθε φορά.

Οι τάξεις 1 και 4 αντικατοπτρίζουν την ακροδεξιά ιδεολογία, ενώ οι τάξεις 2 και 3 την ακροαριστερή. (βλ. Διάγραμμα 1)

Dendrogramme CHD1 - phylogram

Διάγραμμα 1

Δενδρόγραμμα τάξεων και λέξεων με τη μεγαλύτερη εμφάνιση ανά τάξη των αναρτήσεων χρηστών των μέσων κοινωνικής δικτύωσης με ακροδεξιά και ακροαριστερή ιδεολογία

Η τάξη 4 περιλαμβάνει τη γεγονοτολογική παρουσίαση του συμβάντος, ιδωμένη υπό το πρίσμα του συντηρητισμού. Η λέξη μαχαίρι ($\chi^2=37,93$, $p<0,001$), δεσπόζει στην κατηγορία αυτή, διότι αποτέλεσε τον πυρήνα γύρω από τον οποίο δομήθηκε η επιχειρηματολογία για την υπαιτιότητα του θύματος (δηλαδή, κρατούσε μαχαίρι, άρα, μπήκε για να κλέψει). Ο θάνατος του θύματος εκλογικεύεται και νομιμοποιείται κατά κάποιον τρόπο, προβάλλοντας τον παραβατικό χαρακτήρα της πράξης στην οποία υποτίθεται ότι είχε πρόθεση να προβεί, αναφέροντας την ως αντεπιχείρημα της βίας που στη συνέχεια υπέστη. Ακόμη, γίνεται ιδιαίτερη μνεία στις τοξικολογικές εξετάσεις, καθώς υπήρχε η υπόνοια ότι βρισκόταν υπό την επήρεια ουσιών (άρα, εκ προοιμίου, «επικίνδυνος» για τους γύρω του). Το αρχικό αφήγημα της ακροδεξιάς ρητορικής στηριζόταν σε μεγάλο βαθμό στην εικασία ότι ο

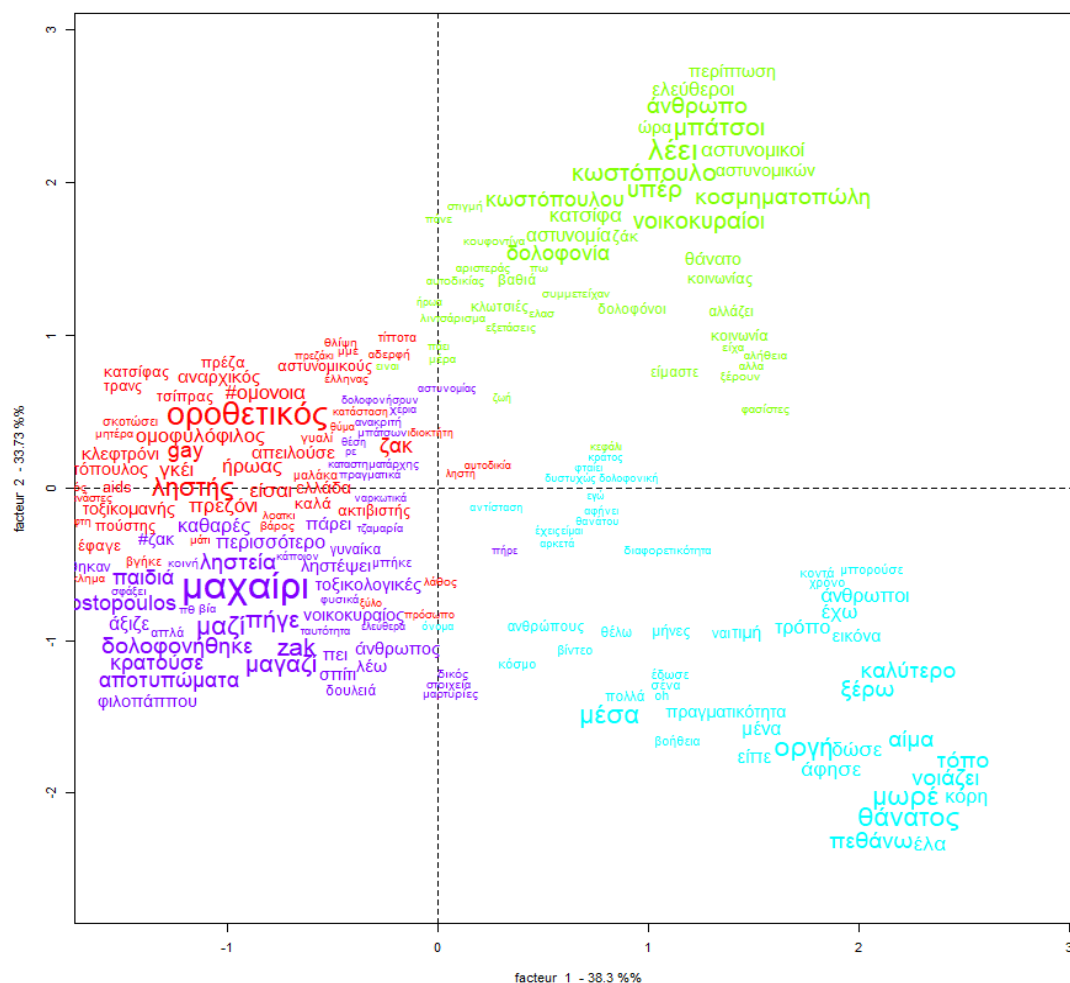
Κωστόπουλος ήταν τοξικοεξαρτημένος και ότι εισέβαλε στο κατάστημα με κακές προθέσεις, ενώ ακόμα κι όταν αυτό βάσει στοιχείων κατέπεσε, συνέχισε να πρωτοστατεί στην ακροδεξιά επιχειρηματολογία.

Στην Τάξη 1, εμφανίζεται η στερεοτυπική δόμηση της ταυτότητας του θύματος. Εδώ, οι λέξεις με την μεγαλύτερη συνεμφάνιση είναι οι εξής: Οροθετικός ($\chi^2=29,25$, $p<0,001$), ληστής ($\chi^2=20,79$, $p<0,001$), gay ($\chi^2=15,4$, $p<0,001$). Παρατηρούμε ότι δομείται η ταυτότητα του θύματος προβαίνοντας σε χρήση ακραίων στερεοτυπικών χαρακτηρισμών, σύμφωνα με τους οποίους χαρακτηριστικά της ταυτότητάς του, τα οποία παρεκκλίνουν από το σύνηθες πρότυπο, οδήγησαν σε αυτοεκπληρούμενη προφητεία. Έχουμε ρατσιστικούς προσδιορισμούς, ή για να είμαστε πιο ακριβείς, ρητορική μίσους καθώς μέσα από τα στερεότυπα δίδεται μια ερμηνεία του θύματος και της προσωπικότητάς του, επισκιάζοντας το πραγματικό γεγονός, το οποίο μπαίνει σε δεύτερη μοίρα καθώς ξετυλίγεται η επιχειρηματολογία και ο χρήστης συγκρούεται με τους πρεσβευτές της αντίθετης άποψης.

Η Τάξη 2, αντικατοπτρίζει την αντιπαλότητα απέναντι στην εξουσία των νοικοκυραίων και της αστυνομίας και η ρητορική στρέφεται εναντίον τους. Οι λέξεις με τη μεγαλύτερη συνεμφάνιση είναι οι εξής: Μπάτσοι ($\chi^2=19,68$, $p<0,001$), Κωστόπουλος ($\chi^2=19,68$, $p<0,001$), νοικοκυραίοι ($\chi^2=18,36$, $p<0,001$), κοσμηματοπώλης ($\chi^2=16,79$, $p<0,001$). Η συγκεκριμένη τάξη επικεντρώνεται σε ταξικούς, θα λέγαμε, εχθρούς της αριστεράς, εν προκειμένω στον αστυνομικό που κάνει κατάχρηση εξουσίας και δύναμης και τον «νοικοκυραίο», εκείνον δηλαδή που εναντιώνεται στην ετερότητα και ενδιαφέρεται αποκλειστικά για το δικό του ευ ζην. Στην ακροαριστερή ρητορική συναντάμε στερεοτυπικούς χαρακτηρισμούς, οι οποίοι ωστόσο δεν επικεντρώνονται σε χαρακτηριστικά που συνδέονται άμεσα με την προσωπικότητα του ατόμου, όπως το φύλο, ο σεξουαλικός προσανατολισμός ή η υγεία και η αρτιμέλεια, αλλά με την κατάχρηση της δύναμης, είτε αυτή προέρχεται από την αστυνομία είτε από τον πολίτη ο οποίος είναι πέραν του δέοντος σκληρός και αδιάλλακτος απέναντι στη διαφορετικότητα.

Η Τάξη 3 απηχεί τη δίκαιη οργή. Οι λέξεις που κυριαρχούν είναι οι εξής: Θάνατος ($\chi^2=21,72$, $p<0,001$) και οργή ($\chi^2=20,81$, $p<0,001$). Στην κατηγορία αυτή, οι χρήστες ακροαριστερής ιδεολογίας, εστιάζουν στον τρόπο με τον οποίο έχασε τη ζωή του ο Κωστόπουλος, εκφράζοντας θυμό για το φαινόμενο της αυτοδικίας, κατά τη δική τους ανάγνωση των γεγονότων. Οι χρήστες των social media που ανήκουν στην τάξη αυτή, όπως και στη δεύτερη τάξη βέβαια, αλλά σε μεγαλύτερο βαθμό εδώ,

θεωρούν μη αμφισβητήσιμο το γεγονός ότι επρόκειτο για ενδεικτική περίπτωση αυτοδικίας. Όπως διαπιστώνεται, είναι διακριτή η έντονη συγκινησιακή φόρτιση η οποία επίσης επισκιάζει το γεγονός αυτό καθαυτό και επικεντρώνεται στον άδικο θάνατο ενός νέου ανθρώπου, κάτι που συμπαρασύρει και αισθήματα κοινωνικής αδικίας εντελώς άσχετα με την εν λόγω υπόθεση.

Διάγραμμα 2

Απεικόνιση τάξεων DHA του συνολικού δείγματος αναρτήσεων

Στο Διάγραμμα 2 έχουμε την απεικόνιση των Τάξεων με τους δύο άξονες με βάση τους οποίους ορίζονται οι δομικές τους σχέσεις. Με κόκκινο και μωβ χρώμα, στην αριστερή πλευρά του άξονα, είναι οι Τάξεις των ακροδεξιών (Τάξη 1 & Τάξη 4), ενώ με πράσινο και γαλάζιο χρώμα, στη δεξιά πλευρά του άξονα, είναι οι Τάξεις των ακροαριστερών (Τάξη 2 & Τάξη 3). Είναι ευδιάκριτη η σύγκρουση μεταξύ των δύο εκ διαμέτρου αντίθετων ιδεολογικά κόσμων, καθώς παρατηρούμε την αποτύπωση

των ιδεολογικών στρατοπέδων. Κάτι ακόμα που ξεχωρίζουμε στο Διάγραμμα 2, είναι και πόσο πιο συμπαγής (η μία λέξη πέφτει επάνω στην άλλη) και άρα στρατευμένη και στοχευμένη, φαίνεται η ακροδεξιά ρητορική, ενώ στην ακροαριστερή η διάταξη των λέξεων απεικονίζεται πιο αραιά εντυπωμένη στους άξονες των δομικών σχέσεων.

Στο επάνω αριστερό τεταρτημόριο, εμφανίζονται ρατσιστικοί στερεοτυπικοί χαρακτηρισμοί και ρητορική μίσους (Τάξη 1), ενώ στο κάτω αριστερό τεταρτημόριο (Τάξη 4) εντυπώνεται η γεγονοτολογική παράθεση των γεγονότων, όπως ερμηνεύτηκε από τον ακροδεξιό χώρο.

Από την άλλη πλευρά του οριζόντιου άξονα, στο επάνω δεξί τεταρτημόριο, δεσπόζουν οι στερεοτυπικοί χαρακτηρισμοί της ακροαριστεράς στους οποίους διαφαίνεται η αντιπαλότητα στην εξουσία και την κατάχρηση δύναμης (Τάξη 2), ενώ στο κάτω δεξί τεταρτημόριο απηχείται η οργή και η θλίψη για τη δολοφονία Κωστόπουλου (Τάξη 3).

Συνοπτικά, υπενθυμίζουμε ότι στις τάξεις της ακροδεξιάς εντοπίζονται τα δομικά χαρακτηριστικά της ιδεολογίας αυτής, τα οποία είναι η αποστροφή στην αλλαγή και την ετερότητα και η διαιώνιση της κοινωνικής ανισότητας. Τα στερεότυπα που κάνουν εμφάνιση στις κατηγορίες αυτές είναι στιγματιστικές αναφορές, δηλαδή γνωρίσματα τα οποία θεωρούνται απαξιωτικά, σε μορφές μη επιθυμητής διαφορετικότητας, οι οποίες παρεκκλίνουν από τα κυρίαρχα κανονιστικά πρότυπα, ανατρέποντας τις προσδοκίες των άλλων ως προς τα γνωρίσματα που θα έπρεπε να κατέχουν (Goffman, 1963).

Στις τάξεις της ακροαριστερής ιδεολογίας συναντάμε στερεοτυπικούς χαρακτηρισμούς οι οποίοι δεν στιγματίζουν, αλλά εστιάζουν στη δύναμη και την εξουσία που έχουν κάποιοι κοινωνικοί ρόλοι και το πώς αυτοί επιτελούνται εντός της κοινωνίας. Όπως είναι οι ρόλοι του αστυνομικού αλλά και του νοικοκυραίου, δηλαδή, εκείνου που αντιπροσωπεύει τη συντηρητική πολιτική ιδεολογία (Jost, Glaser, Kruglanski & Sulloway, 2003).

Διαβαθμίσεις δημοφιλίας χρηστών

Στη συνέχεια, χωρίσαμε το corpus μας σε δύο μέρη (τα οποία αποτελούνται από 80 αναρτήσεις το καθένα) σύμφωνα με τα όσα αναλύθηκαν ανωτέρω, ώστε να αναζητήσουμε διαφοροποιήσεις ως προς τη χρήση ρητορικού λόγου και την επικέντρωση του, αναλόγως με το βαθμό δημοφιλίας των χρηστών:

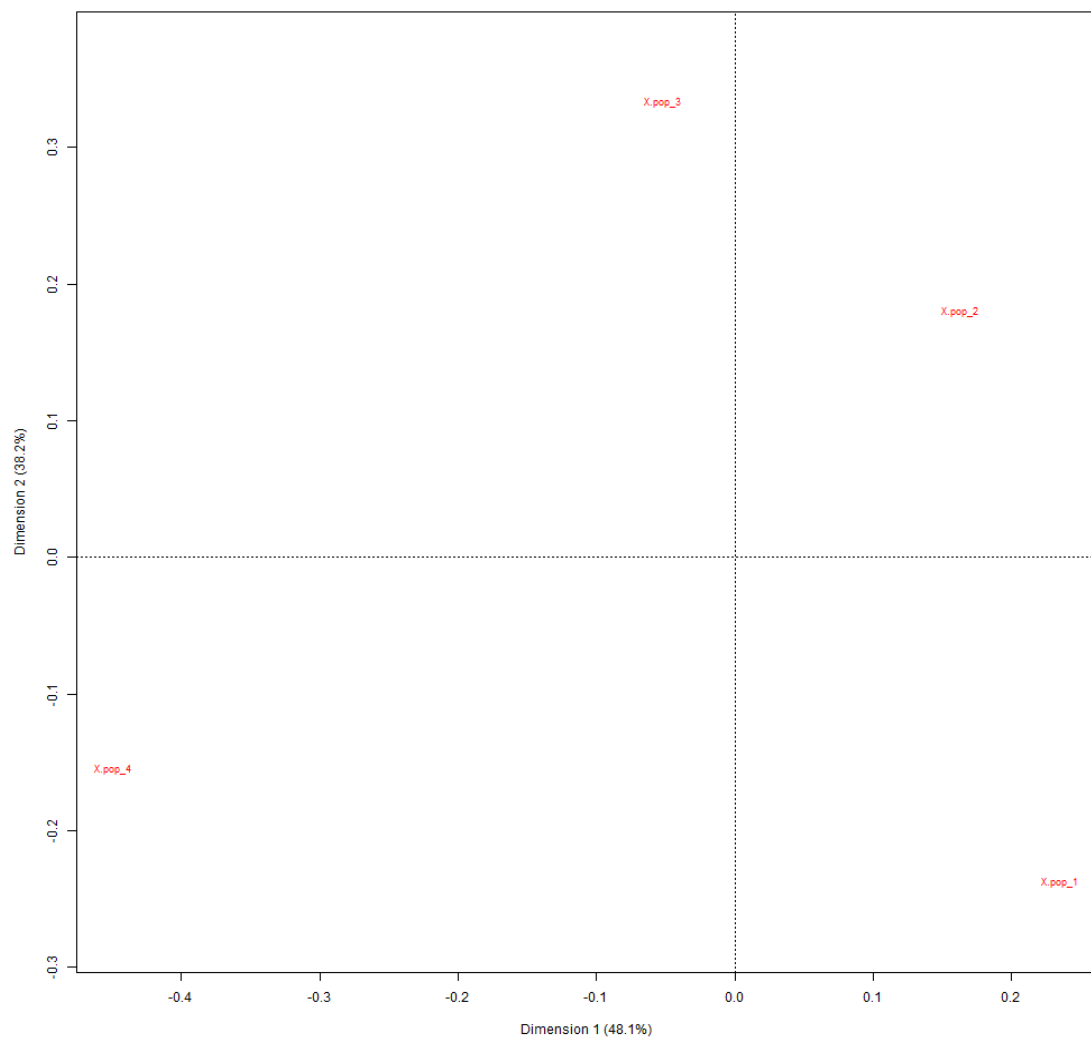
Corpus Ακρο-Δεξιών

Στο σώμα των αναρτήσεων χρηστών των social media με ακροδεξιά ιδεολογία, το IRaMuTeQ ομαδοποιεί τα δεδομένα μας ως εξής:

Στις τέσσερις διαφορετικές διαβαθμίσεις δημοφιλίας οι οποίες εμφανίζονται στα τέσσερα τεταρτημόρια του άξονα, παρατηρούμε ότι αποτυπώνονται σε μεγαλύτερη απόσταση οι χρήστες με μεγάλη επιδραστικότητα και ειδικότερα, οι πάρα πολύ δημοφιλείς χρήστες (por_4). Στα δύο δεξιά τεταρτημόρια εμφανίζονται οι χρήστες με μειωμένη δημοφιλία (por_1 & por_2), ενώ στα δύο αριστερά τεταρτημόρια οι χρήστες με αυξημένη (por_3 & por_4), (βλ. Γράφημα 3).

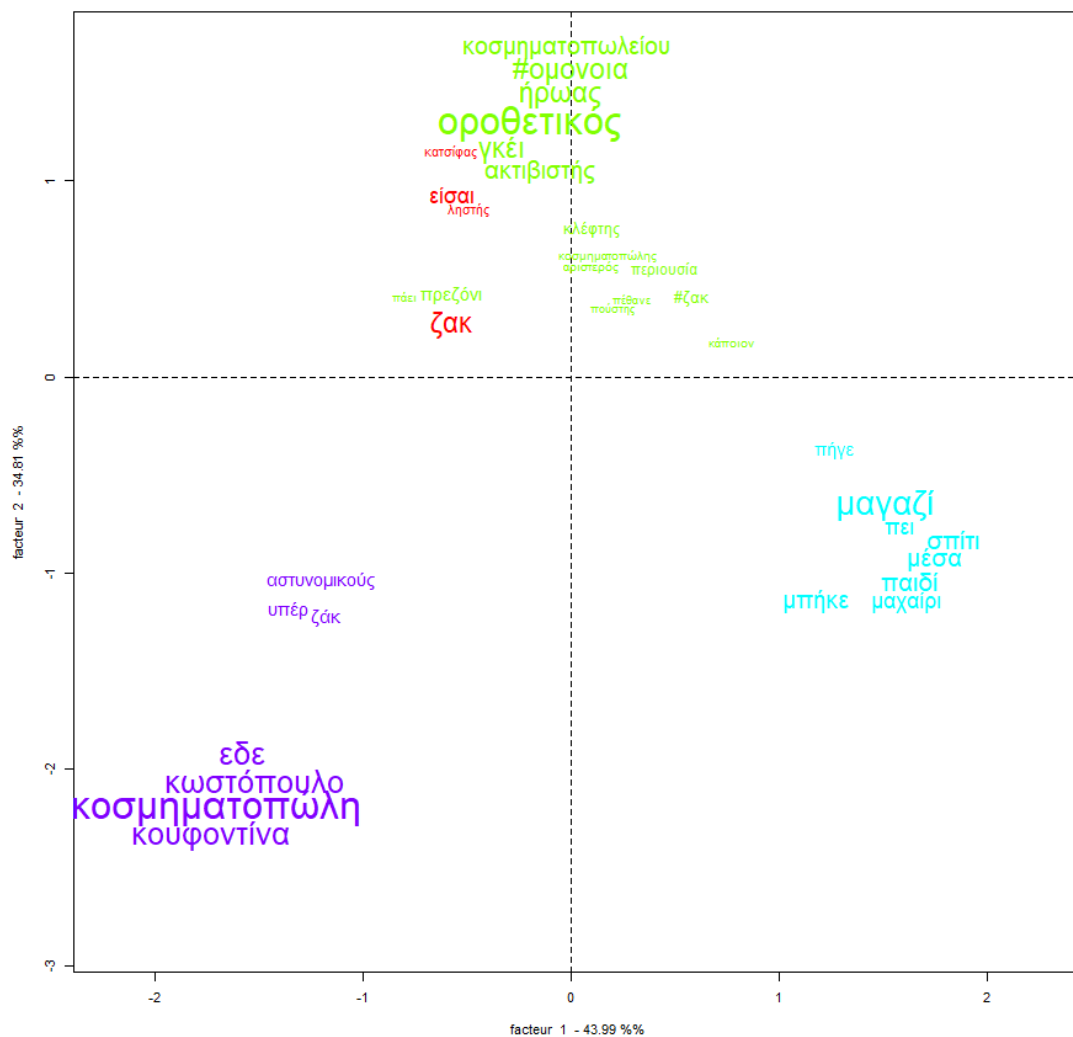
Στο Γράφημα 4 παρατηρούμε ότι, η Δημοφιλία 3 (κόκκινο χρώμα) και η Δημοφιλία 2 (πράσινο χρώμα) σχεδόν εφάπτονται, ενώ η Δημοφιλία 1 (γαλάζιο χρώμα) με την Δημοφιλία 4 (μωβ χρώμα), τα δύο άκρα της κλίμακας επιδραστικότητας δηλαδή, παρότι βρίσκονται σε απόσταση μεταξύ τους στον άξονα των δομικών τους σχέσεων, δεν μεταβάλλονται ουσιαστικά ως προς τα ρητορικά σχήματα που χρησιμοποιούν. Επομένως, συμπεραίνουμε ότι η χρήση ρητορικής δεν αλλάζει εντυπωσιακά ανάλογα με τον βαθμό δημοφιλίας του χρήστη. Αυτό μπορεί να ερμηνευτεί αν συλλογιστούμε τη δεξαμενή επιχειρημάτων και ρητορικών σχημάτων η οποία είναι, επί της ουσίας, κοινή και αμετάβλητη. Το γεγονός ότι η Δημοφιλία 4 (por_4) βρίσκεται σε τόσο διακριτή απόσταση από τις άλλες τρεις διαβαθμίσεις επιδραστικότητας, οφείλεται στο ότι οι πιο επιδραστικοί χρήστες εμφανίζοντας υψηλότερο ποσοστό αναδημοσιεύσεων των αναρτήσεών τους, επομένως γνωρίζοντας ότι έχουν μεγαλύτερη απήχηση, κάνουν ακόμα πιο έντονη χρήση ρητορικής μίσους με σκοπό να συστρατεύσουν το ακροατήριό τους.

Ο πολιτικός λόγος των ακροδεξιών κάνει χρήση ρητορικών στρατηγικών όπως είναι η επανανοηματοδότηση εννοιών. Στην περίπτωση μας, έχουμε προσπάθεια επανανοηματοδότησης της έννοιας της ιδεολογικής ακρότητας ως πίστη σε υψηλά ιδανικά και ιδεολογική συνέπεια (Φίγγου, Μυλοπούλου & Μπιρμπίλη-Καραλέκα, 2014).

Διάγραμμα 3

Παραγοντική Ανάλυση Αντιστοιχιών AFC των τεσσάρων βαθμίδων δημοφιλίας χρηστών ακροδεξιάς ιδεολογίας

Διάγραμμα 4
Απεικόνιση τάξεων DHA του δείγματος αναρτήσεων ακροδεξιών χρηστών, στις 4 βαθμίδες Δημοφιλίας

Εξαιτίας των παραπάνω στοιχείων, επικεντρωθήκαμε στα typical text segments των αναρτήσεων ανά κατηγορία δημοφιλίας, ώστε να έχουμε μια σαφέστερη εικόνα της χρήσης ρητορικών σχημάτων ανά ομάδα. Παραθέτουμε ενδεικτικά δείγματα αναρτήσεων ανά βαθμό δημοφιλίας και ανάλυση:

Εξετάζοντας τις αναρτήσεις με την χαμηλή δημοφιλία (pop_1), εντοπίστηκαν τα κάτωθι: Αρχικά, έχουμε παράθεση γεγονότων με υποκειμενικό τρόπο. Με αυτό εννοούμε την απουσία τεκμηρίωσης, την έντονη χρήση στερεοτυπικών χαρακτηρισμών και τη συχνή χρήση παραδειγμάτων για επικύρωση του λόγου και στόχευση σε πειστικότητα. Γίνονται συσχετίσεις με πληθώρα περιστατικών που

έχουν κατά καιρούς απασχολήσει την επικαιρότητα, με φερόμενα ως θύματα άτομα δεξιάς ιδεολογίας.

Ακόμη, αναφορές λαμβάνουν χώρα σε περιστατικά που δηλώνουν ελλειπείς κρατικές υποδομές και αστοχίες του κρατικού μηχανισμού. Για παράδειγμα, αναφέρονται συχνά η πυρκαγιά στο Μάτι και οι πλημμύρες στη Μάνδρα, όπου λειτουργούν ενισχυτικά στο δεξιό λόγο σε αντιδιαστολή με το υποτιθέμενο ενδιαφέρον για το οποίο κατηγορούν τα Μ.Μ.Ε. ότι έχουν επιδείξει στην υπόθεση της δολοφονίας Κωστόπουλου.

Επιχειρείται μια φυσικοποίηση και κατ' επέκταση νομιμοποίηση του ρατσισμού (Ellinas, 2010, Wood & Finlay, 2008), επιστρατεύοντας στρατηγικές που στοχεύουν στην κατασκευή ενός «εχθρού», ασύμβατου και επικίνδυνου για την κοινωνία και την έννομη τάξη (Pohl & Wodak, 2012). Αυτή είναι και η αναπαράσταση της ακροδεξιάς για τον ξένο, εκείνον που διαφέρει από την πλειοψηφία και ο οποίος θυματοποιεί την -εθνική μα και την πιστή στα πρότυπα του συντηρητισμού- ενδοομάδα, αποτελώντας κίνδυνο και απειλή.

Χρήστες social media με βαθμό δημοφιλίας 1 (Pop_1)

- *Μην συλλαμβάνετε πουστοπρεζόνια, αφήστε τους να κλέψουν και αν χαθεί κανείς καταστηματοάρχης έτυχε...ΕΔΕ για γέλια...δείχνουν που θέλουν να πάνε τη χώρα...εγώ άμα δω κάποιον με μαχαίρι θα τον αφοπλίσω και θα τον δέσω. Και μετά θα παίζουμε τυφλόμυγα, θα του δέσω τα μάτια και θα τον ρίζω από το μπαλκόνι. Και θα πούμε λυπούμαστε που δεν ήξερε να παίζει τυφλόμυγα, ήταν μια ατυχής στιγμή του παιχνιδιού. Δεν θέλει κόπο αλλά τρόπο συνέλληνες. Δεν θα μας τρελάνουν θα τους στείλουμε στο Δαφνί να κελαηδάνε...*
(score: 15.24)
- *Καθαρές τοξικολογικές. Άρα ήξερε τι έκανε μπήκε με σκοπό να κλέψει. Ή μάλλον θα ήθελε να πάρει βέρες αλλά μπέρδεψε την πόρτα μάλλον. Μπήκε μέσα σε μαγαζί και πήγε να βγει απ' την τζαμαρία με τον πυροσβεστήρα πάτε καλά, ο καθένας το ίδιο θα έκανε θα προστάτευε την περιουσία του.*
(score: 7.62)

- *Κάψατε 100 ανθρώπους στο Μάτι πνίξατε 24 στην Μάνδρα πόσοι σκοτώθηκαν εξαιτίας των λαθρομεταναστών που μας κουβαλήσατε, των εγκληματιών που αποφυλακίσατε αλλά για αυτούς αδιαφορήσατε ο Ζακ ο ληστής έχει αξία συριζαίος θα ήτανε γιατί άμα ήταν δεξιός θα λέγατε καλά να πάθει.*
(score: 5.08)
- *Άρα ο Ζακ τα είχε "τετρακόσια" όταν μπούκαρε στο κοσμηματοπωλείο και το έκανε "γυαλιά καρφιά", και ήταν "νηφάλιος" όταν έβγαине έξω με το μαχαίρι και μετά που επιτέθηκε στον ΕΚΑΒιτη...και απείλησε τους παρευρισκομένους. Ενδιαφέρον...Είτε "σωθώ" είτε όχι...το δίκιο είναι με το μέρος μου... Το γεγονός πως η μοίρα με έβαλε απέναντι σε όλο το αληταριό, τους αντίχριστους τους άθεους και τους Εθνομηδενιστές, είναι για μένα ύψιστη αποστολή που θα την φέρω αγωνιζόμενος εις πέρας έως εκεί που είναι το θέλημα του Θεού. Ο ρατσισμός απέναντι στην νομιμότητα και στους ανθρώπους που αντιστέκονται στους κλέφτες δεν θα περάσει. Αλήθεια, η οικογένεια του Ζακ θα αποζημιώσει τον κοσμηματοπώλη για τις ζημιές που του έκανε ο Ζακ ή είναι της αρχής "πάρε τα λεφτά και τρέχα"...*
(score: 5.08)
- *Ο Ζακ έγινε και ήρωας ενώ μπούκαρε να ληστεύει έναν ανυποψίαστο επειδή ήταν πούστης. Ο Κατσίφας που σήκωσε μια σημαία της χώρας του σε Εθνική Επέτειο ενώ είχε δικαίωμα σε μια ξένη χώρα «καλά να πάθει»*
(score: 2.54)
- *Φαντάζομαι φυσικά επίσης το παλληκάρι που σκοτώσανε στο Φιλοπάππου επίσης δεν άξιζε καμιά πορεία διαμαρτυρίας ή γκράφιτι. αυτός δεν ήταν βλέπεις ούτε ΛΟΑΤΚΙ, ουτε "ακτιβιστής" Υποθέτω αν ψάξω στο ιστορικό σας δε θα βρω ούτε ένα τουιτ -δεν ήταν θύμα. Μόνο ο Ζακ, που πήγε να ληστεύει*
(score: 2.54)
- *Ηρθε ο Τσίπρας και η συμμορία του και ονόμασε τους αναρχομπαχαλάκηδες τάγματα εφόδου, το πρεζόνι οροθετικό, την αδερφάρα gay, τον μπινέ bay, τον*

γύφτο ρομά, τον λαθρο σε μετανάστη, το μπουρδέλο studio, τον Κατσίφα φασίστα, τον Ζακ θύμα. Μην ξεχάσεις να τους ξαναψηφίσεις
(score: 2.54)

- *Αμίρ, Αντετοκούνμπο, Ζακ. Μόνο αν είσαι ξένος και κλέφτης σε τιμάει ο Τσίπρας. Αν λέγεσαι Κατσίφας, Μουστάκας και Μπαλταδώρος αντιθέτως δεν σε τιμάει κανένας.*
(score: 2.54)

Οι αναρτήσεις με βαθμό δημοφιλίας 2 και 3 (por_2 & por_3) ακολουθούν παρόμοια πλεύση στη ρητορική με χρήση στερεοτύπων, τοποθετώντας στο επίκεντρο αριστερούς στόχους, όπως την αναρχική ομάδα «Ρουβίκωνας». Παράλληλα, εμφανίζονται και πάλι αναφορές σε περιστατικά τα οποία είχαν ως θύματα άτομα δεξιάς ιδεολογικής αφετηρίας.

Οι αναρτήσεις διαπνέονται από μίσος για τους ιδεολογικούς τους αντιπάλους ενισχύοντας έτσι την κομματική ταυτότητα, ενώ συνεχίζεται η μνεία στο σκοτεινό ρόλο των Μ.Μ.Ε. Παρούσα και εδώ η έντονη επίκληση στο συναίσθημα, όπως επίσης οι αναφορές σε ταξικούς εχθρούς και η «αθώωση» του κοσμηματοπώλη, καθώς πρεσβεύεται η άποψη ότι έδρασε μαχόμενος για την περιουσία του.

Φυσικά, κάνει την εμφάνιση του ένα από τα πιο λαοφιλή εθνικά ζητήματα, το Μακεδονικό, μα και ο μεγάλος ιδεολογικός εχθρός της δεξιάς, ο Δημήτρης Κουφοντίνας, ένα από τα πρωταγωνιστικά μέλη της τρομοκρατικής οργάνωσης «17 Νοέμβρη». Βλέπουμε λοιπόν, ότι προκειμένου να εδραιωθεί η σύγκρουση ανάμεσα στους δύο αντίθετους ιδεολογικούς πόλους, η επιχειρηματολογία εμπεριέχει, ως επί το πλείστον, περιπτώσεις και πρόσωπα άσχετα με τα γεγονότα του συμβάντος το οποίο πυροδότησε την ίδια τη σύγκρουση, πράγμα που μπορεί να οδηγήσει τον αναγνώστη ακόμα και σε σύγχυση, αφού τον μεταφέρει από το κεντρικό γεγονός σε περιφερειακά ζητήματα που σχετίζονται με τη «μεγάλη εικόνα». Δηλαδή, την προάσπιση της ιδέας ότι κάθε είδους ετερότητα πρέπει να εκλαμβάνεται ως απειλή.

Αξίζει να υπογραμμίσουμε ότι γίνεται έντονη χρήση του επιχειρήματος του αντίστροφου αποτελέσματος, κατά τον Χίρσμαν (2017), σύμφωνα με το οποίο, η προτεινόμενη δράση θα επιφέρει μέσω μιας ακολουθίας από ανεπιθύμητες ενέργειες το αντίθετο αποτέλεσμα από το στόχο που διακηρύσσεται ή επιδιώκεται. Στην περίπτωση μας, αν βρούμε ελαφρυντικά στο θύμα, κινδυνεύουμε με μεγαλύτερη

ανοχή της κοινωνίας απέναντι στους εισβολείς κάθε είδους, με αποτέλεσμα η αρχική καλή πρόθεση να γυρίσει μπούμερανγκ και να κινδυνεύσει η ζωή και η περιουσία μας από κάποιον μελλοντικό «εισβολέα». Το επιχείρημα αυτό μας θυμίζει εντόνως την τακτική της προπαγάνδας.

Χρήστες social media με βαθμό δημοφιλίας 2 (Pop_2)

- Έκαναν ήρωα ένα κλέφτη πρεζόνι ανώμαλο αρρωστημένο κορμί που απείλησε να σκοτώσει κιόλας τον ιδιοκτήτη αλλά αυτοτραυμάτισε τον εαυτό του το πρεζόνι. ΑΥΤΑ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΑΞΙΕΣ ΤΟΥΣ. Πάνω από 500 ανώμαλοι στην πορεία για τον Ζακ.
(score:4.36)
- Όταν ο "νοικοκυραίος" καταστηματούχος απωθεί με κάποια σωματική βία, έναν ναρκομανή κλέφτη απ' το μαγαζί του, είναι δολοφονία εκ προθέσεως. Ενώ όταν ο Ρουβίκωνας "παρεμβαίνει" και αυτοδικεί εναντίον ενός πολίτη (πιθανόν παρανομούντα) είναι κάτι το αξιοθαύμαστο! #Ρουβικωνας #Ζακ
(score:2.18)
- Αναρωτιέμαι αν ο Ζακ Κωστόπουλος δεν ήταν gay ακτιβιστής πρεζόνι αλλά πχ γόνος κάποιας ξεπεσμένης αριστοκρατικής οικογένειας που επιχείρησε ληστεία υπό την επήρεια κόκας, τι θα έλεγαν τα διάφορα αριστερίζοντα ελεύθερα πνεύματα εδώ μέσα?
(score:2.18)
- Για τον Τεμπονέρα η απάντηση είναι η #Marfin. Για τον Παύλο πάλι η ίδια απάντηση. Για τον Ζακ η ίδια απάντηση. Για τον Αλέξη η ίδια απάντηση. Κάθε φορά για την Μαρφίν δεν λέτε τίποτα. Κάποια στιγμή πρέπει όμως ΟΛΟΙ να σεβαστούμε ΟΛΟΥΣ τους νεκρούς. Ίσως έτσι κάτι γίνει καλύτερο
(score:2.18)
- Όταν ο ληστής του κοσμηματοπωλείου στην #Ομονοια #Ζακ συμμετείχε σε παράσταση που έλεγε ότι «Η Μακεδονία ανήκει στα αρχ...α μας" Τι δεν

καταλαβαίνεις; Γκέι, πρεζόνι, αντίφας, ληστής και ανθέλληνας ... γνήσιος Αριστερός ... γρήγορα άγαλμα
(score:2.18)

- Η μεγαλύτερη ατυχία για τον καταστηματάρχη είναι που ο κλέφτης ήταν αριστερός, αντίφας, "ακτιβιστής" και γκέι. Εάν είχε χρυσαυγίτικα σημάδια πάνω του, σήμερα ο καταστηματάρχης - για το ίδιο ακριβώς περιστατικό - θα είχε ηρωοποιηθεί. Αυτή είναι η #Αριστερά των κάθε λογής #Ζακ
(score:2.18)

- Το ξεφτιλοκάναλο Alpha που στηρίζει τους Συριζανέλ χτυπάει την αστυνομία! Αλήθεια οι αστυνομικοί με γυμνά χέρια και με γεμάτο αίματα τον Ζακ(οροθετικός) δεν κινδυνεύουν; Στην Αμερική γιατί δεν μπορούσε να πάει ; ΞΕΦΤΙΛΟΚΑΝΑΛΟ
(score:2.18)

- Το βασικό είναι «να κάνετε πως κοιμόσαστε» όταν μπει ο κλέφτης στο σπίτι ή το μαγαζί σας γιατί αν τον σκοτώσετε θα πάθετε ό,τι ο κοσμηματοπώλης - αυτό είναι το μήνυμα στην αριστερή μπανανία...όλα τα άλλα μαλακίες των social #Ζακ
(score:2.18)

- Κεντρικό δελτίο ειδήσεων στον ALPHA και έχεις έναν Σρόιτερ για 15' να πλέκει το εγκώμιο του Ζακ. Βλέπουμε να υμνείται ως ίνδαλμα ο κλέφτης, ο αμετανόητος οροθετικός, το πρεζόνι. Για τον βιοπαλαιστή που απειλούν τη ζωή του οι "αλληλέγγυοι" μόνο που δεν τον έβρισαν. Σιχάματα.
(score:2.18)

Χρήστες social media με βαθμό δημοφιλίας 3 (Pop_3)

- Πάνε για απόταξη τους αστυνομικούς που συνέλαβαν τον Ζακ Κωστόπουλο την ίδια ώρα που δίνουν άδειες αβέρτα στον Κουφοντίνα που είχε ένα ιδεώδες υπέρ του ανθρώπου!
(score:4.25)

- *Απόταξη και αργία με απόλυση για τους οκτώ αστυνομικούς η πρόταση της ΕΔΕ για τον Ζακ....στον Κουφοντίνα άδεια με οδοιπορικά....βρες το λάθος μαλάκα....*
(score:3.26)
- *Στην Ελλάδα των #ΣΥΡΙΖΑΝΕΛ η υπεράσπιση και οι αξιώσεις έρχονται μόνο εάν σε λένε Ζακ ή Αμίρ.Στην Ελλάδα των #ΣΥΡΙΖΑΝΕΛ αυτό θα θεωρηθεί από τους αριστερούς ένα φασιστικό τουί ενώ είναι απλά μια κραυγή ανάγκης επιστροφής στην ισότητα και στο τέλος περιθωριοποίησης των Ελλήνων!*
(score:3.12)
- *Άμα δεν είσαι πούστης, δεν είσαι ναρκομανής, δεν είσαι κλεφτρόνι ή αναρχικός, έχεις κανένα λόγο να συμμετάσχεις σε πορείες για τον Ζακ και να καταστρέφεις ξένες περιουσίες; Γιατί λοιπόν δεν τους μαζεύουν με τις κλούβες;*
(score:3.12)
- *Ο μπουκαδόρος-πρεζόνι-gay-μαχαιροβγάλτης είχε όνομα Ζακ. Ο νεαρός που εργαζόταν στον ιδιωτικό τομέα δέχθηκε επίθεση από ΛΑΘΡΟμετανάστες και χαροπαλεύει δεν έχει όνομα; Είναι απλώς εικοσιεπτάχρονος;*
(score:2.14)
- *Όσοι κλαίνε με τον Ζακ και βρίζουν την αστυνομία, ενώ ταυτόχρονα αδιαφορούν μέχρι και δικαιολογούν τη στάση της αλβανικής αστυνομίας απέναντι στον ήρωα Κωνσταντίνο Κατσίφα, είναι τα μεγαλύτερα φασιστόσκυλα ever, εκτρεφόμενα και εκπαιδευόμενα από γνήσιους φασίστες της αριστεράς.*
(score:2.14)
- *Αφού είναι Έλληνας φυσιολογικός και όχι Ζακ καλά να πάθει. Έτσι δεν είναι "σύντροφοι";;;Ούτε πορείες ούτε τίποτα. Αριστερά σκουπίδια... Νέα αιματηρή ληστεία στο κέντρο της Αθήνας: Συμμορία 6 αλλοδαπών μαχαίρωσε 27χρονο Έλληνα - Δίνει μάχη για τη ζωή του*
(score:2.14)

- *Όλοι τελικά φταίνε για τον Ζακ εκτός από τον ίδιο. Η πανίσχυρη δικτατορία των απροσάρμοστων και των παραβατικών είναι εδώ και καταργεί την κοινή λογική. Οποιος διαφωνεί στοχοποιείται.*

(score:2.08)

Στις αναρτήσεις χρηστών με βαθμό δημοφιλίας τέσσερα (pop_4), παρατηρούμε ξανά αναφορές σε παραδείγματα, σφοδρό και συγκινησιακά φορτισμένο λόγο και έντονη λεκτική επίθεση στην κυβέρνηση, ειδικά με αφορμή την επιστολή συμπαράστασης την οποία έστειλε ο Πρωθυπουργός στη μητέρα του Κωστόπουλου. Παρότι σημειώνεται λοιπόν μια επαναλαμβανόμενη ρητορική από τον χαμηλότερο βαθμό δημοφιλίας στο μεγαλύτερο, η ρητορική μίσους είναι ακόμη πιο παρούσα εδώ. Επίσης, συνεχίζονται οι αφορισμοί και οι ρατσιστικοί χαρακτηρισμοί, με την ιδεολογική ακρότητα να εκλαμβάνεται ως ιδεολογική συνέπεια.

Επιχειρείται κλιμάκωση της διαδικτυακής σύγκρουσης ανατροφοδοτούμενης με ό,τι νεότερο προκύπτει στην επικαιρότητα, ανασύροντας υποθέσεις μη σχετικές με το γεγονός που αποτελεί την αφορμή για την έντονη αυτή συνομιλία μεταξύ των δύο ιδεολογιών, με σκοπό να προκληθεί σύγχυση και συσπείρωση των ατόμων που συμμερίζονται τις ιδέες αυτές ή που παραμένουν αμέτοχοι.

Άξιο λόγου είναι ότι στις αναρτήσεις αυτές, πέρα από το γεγονός ότι είναι κατάφωρα ξενοφοβικές, βλέπουμε να συντελείται μια εγκληματοποίηση της διαφορετικότητας. Όσοι αποκλίνουν από τα κυρίαρχα κανονιστικά πρότυπα θεωρούνται a priori παράνομοι και επικίνδυνοι για την κοινωνία.

Επί του συγκεκριμένου, παρατηρούμε ότι για τον Κωστόπουλο εμμένουν στο αρχικό αφήγημα του κλέφτη και του τοξικοεξαρτημένου, παρότι, ειδικά ο δεύτερος χαρακτηρισμός καταρρίφθηκε σχετικά σύντομα με το ιατροδικαστικό πόρισμα. Αυτό συμβαίνει διότι στο πρόσωπο του προβάλλουν την αναπαράσταση της ετερότητας όπως κυριαρχεί στην ακροδεξιά ρητορική, χωρίς να του δίνουν κανένα ελαφρυντικό.

Χρήστες social media με βαθμό δημοφιλίας 4 (Pop_4)

- *Ακούμε συνέχεια για τον Ζακ, που εγκλωβίσθηκε οπλισμένος με μαχαίρι σε κοσμηματοπωλείο, για την Ηριάννα, για τον Φύσσα. Κανείς δεν ψάχνει για τους φονιάδες της εγκόου στη Μαρφιν, για τον Καπελώνη, για τον Φουντούλη; Υπάρχει διάκριση θυμάτων;*

(score: 15.69)

- *Επιστολή δέσμευσης του ΠΘ στη μητέρα του Ζακ.. Στη μητέρα της Μυρτώς τίποτα.. Στη μητέρα του Νικόλα τίποτα.. Στη μητέρα του Κωνσταντίνου το παλληκάρι που δολοφόνησαν πρόσφατα στην Αλβανία τίποτα.. Αυτό είναι και αυτοί που μας κυβερνούν....Ένα τίποτα! #syrisa_xeftiles*

(score: 13.44)

- *Το έκανε και αυτό! Έγραψε γράμμα στην μητέρα του Ζακ! Από όλους όσους κάηκαν στο Μάτι, πνίγηκαν στη Μάνδρα, σκοτώνονται καθημερινά από λαθρομετανάστες, ο τύπος επέλεξε να εκφράσει τη συμπάθειά του ΜΟΝΟ για τον Ζακ. Είσαι πολύ λίγος για να είσαι άνθρωπος ανόητε.*

(score: 12.19)

- *Πως πάει η υγεία του άτυχου 27χρονου ,που μαχαιρώθηκε από μετανάστες; Γιατί δεν βλέπω αναφορά συμπαράστασης απ'ΟΛΟΥΣ τους έλληνες ή πρωτοσέλιδο σ'εφημερίδα για το προσβλητικό αυτό θέμα για τη χώρα μας; Τόσα γράφτηκαν για τον αμφιλεγόμενο Ζακ και τον άδικο θάνατό του! Για τον 27χρονο τίποτε; ΓΙΑΤΙ;*

(score: 10.58)

- *Ζω στη χώρα, που κάποιοι πανηγυρίζουν την τιμωρία αστυνομικών, κάνοντας σωστά την δουλειά τους, προφυλάσσοντας αθώους πολίτες από έναν ληστή που κρατάει μαχαίρι...ενώ δικαιολογούν έναν κατά συρροή δολοφόνο με 11 φορές ισόβια, δίνοντας του άδεια ,για να κάνει #πρωτοχρονιά σπίτι του!*

(score: 7.78)

- *Από την πρώτη στιγμή στην δολοφονία του Ζακ Κωστόπουλου κατάλαβα ότι οι αριστεροί θα έκαναν ήρωα ένα πρεζάκι ληστή όχι για λόγους αυτοδικίας αλλά για λόγους ιδεοληψίας: θεωρούν τον "νοικοκυραίο" εχθρό & φίλο τον εγκληματία. Αυτή είναι η γενική εικόνα, η πιο αποτρόπαια.*

(score: 6.47)

- Όλοι αυτοί οι βλαμμένοι που έχουν μαζευτεί στην Ομόνοια για να διαμαρτυρηθούν κατά του κοσμηματοπώλη και υπέρ του Ζάκ είναι οι γνωστοί βλαμμένοι που δεν δουλεύουν, είναι άχρηστοι στην κοινωνία και έχουν άποψη για όλα.. στόκοι..κυκλοφορείτε κ ανάμεσα μας κ μας τα κάνετε ζέπελιν
(score: 4.11)
- Πέθανε ο 27χρονος κοσμηματοπώλης, θύμα ληστείας Γεωργιανού, στη Νεάπολη Θεσσαλονίκης, που βγήκε με το νόμο Παρασκευόπουλου. Γι' αυτόν θα κλάψει κανένας αριστερός;;; Ή η συμπόνοια τους σταματάει στο Ζακ;;
(score: 3.36)
- Ξέρω πόσο υποκριτές κι επιλεκτικοί στην «ευαισθησία» τους είναι οι αριστεροί. Αλλά τώρα ξεπέρασαν κάθε προηγούμενο. Οι ίδιοι άνθρωποι που διαμαρτύρονταν στα σόσιαλ για την «αστυνομική βαρβαρότητα» στην περίπτωση του Ζακ, δικαιώνουν την αλβανική αστυνομία στην περίπτωση Κατσίφα!
(score: 2.06)
- Έλεος πια...θα αφήνουν τα κακοποιά στοιχεία ελεύθερα κι αν γίνει στραβή και τους πιάσουν θα τιμωρείται ο αστυνόμος...πρώτη φορά αριστερά...πιο πάτος δεν έχει...Ανακοίνωση... Όταν βλέπετε κάποιον με μαχαίρι να έρχεται να σε σφάζει, τον ρωτάτε: Είσαι πρόσφυγας; Είσαι ναρκομανής; Είσαι αναρχικός; Είσαι gay; Αν είναι κάτι από τα παραπάνω, κάθεσαι να σε σφάζει χωρίς να αντισταθείς. Οποιαδήποτε αντίσταση είναι καταδικαστέα και ρατσιστική.
(score: 2.06)

Συμπερασματικά, βρίσκουμε κομβικής σημασίας το γεγονός ότι η ρητορική μίσους είναι ο κοινός παρονομαστής σε όλα τα επίπεδα δημοφιλίας. Η χρήση ρατσιστικού λόγου αποτυπώνεται με οξύτητα. Εκτός αυτού, μεγάλη έμφαση έχει δοθεί στη διεκδίκηση της δικής τους ιδεολογικής καθαρότητας και στη δημιουργία απόστασης από τους ιδεολογικούς τους αντιπάλους, εκείνους που υπερασπίζονται την πολυπολιτισμικότητα και την ετερότητα. Είναι κάτι παραπάνω από ευκόλως

αντιληπτή η επιθυμία να υψώσουν αδιαπέραστα ιδεολογικά τείχη ανάμεσα στη δική τους ομάδα και σε εκείνης των «Άλλων».

Στη γλώσσα που χρησιμοποιούν οι χρήστες ακροδεξιάς ιδεολογικής κατεύθυνσης, παρατηρούμε ότι δεν υπάρχουν στεγανά που συσχετίζονται σημαντικά με τον βαθμό δημοφιλίας. Σε όλες τις κατηγορίες, η ρητορική τους παραμένει εμποτισμένη με λαϊκισμό, θέτοντας διαρκώς το ψευτοδίλημμα «εμείς ή οι άλλοι» με απώτερο στόχο τη δημαγωγία.

Γίνεται πολύ συχνά χρήση ασύνδετων γεγονότων ως παραδείγματα, προσπαθώντας να ανασύρουν εθνικιστικά, πατριωτικά, φιλοσυντηρητικά αισθήματα, εξισώνοντας ανόμοια μεταξύ τους περιστατικά, πάντοτε με την προσθήκη ιδεολογικού προσήμου. Εν ολίγοις, επιζητούν να κλονίσουν και να συστρατεύσουν μέρος των χρηστών των social media που παρακολουθούν τις αναρτήσεις χωρίς να έχουν παγιωμένη άποψη, είτε είναι φιλικά προσκείμενοι είτε όχι στο χώρο τους, εκμεταλλευόμενοι οποιαδήποτε απογοήτευση ή παράπονο μπορεί να έχουν από το κράτος και την κοινωνικοοικονομική πολιτική που αυτό ασκεί.

Corpus Ακρο-Αριστερών

Στις αναρτήσεις των χρηστών social media με ακροαριστερή ιδεολογία, θα λέγαμε πως η ρητορική μίσους δεν αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμά τους, χωρίς ωστόσο αυτό να σημαίνει ότι ο αριστερός λόγος δεν μπορεί να διαπνέεται από αυτή. Εδώ, ερχόμαστε αντιμέτωποι με τη γέννηση ενός βασικού ταξικού εχθρού, του «νοικοκυραίου», στο πρόσωπο του οποίου συναντάμε τον τέλειο εκφραστή της συστημικής τάξης πραγμάτων: Συντηρητικός και πιστός στις παραδόσεις απηχώντας άριστα το τρίπτυχο «πατρίς, θρησκεία, οικογένεια».

Έχουμε έντονο ριζοσπαστικό λόγο, φορτισμένο συγκινησιακά, συσπείρωση των απανταχού αδικημένων εξαιτίας κάθε είδους διαφορετικότητας, ανθρώπους που ανήκουν σε μειονότητες και αντιμετώπισαν αυτό το γεγονός ως τη σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι μιας κοινωνίας που διέπεται από διακρίσεις και κοινωνικό στίγμα. Πολλοί από τους χρήστες του δείγματός μας, τοποθετούν τους εαυτούς τους εξ ορισμού στο περιθώριο, αυτοαποκαλούνται παρίες κατ' επιλογή, ακριβώς επειδή αισθάνονται «ξένοι και ανοίκειοι».

Ειδικότερα, στερεοτυπικούς χαρακτηρισμούς μα και λαϊκισμό συναντάμε και στους δύο χώρους, με μία ουσιώδη διαφορά: Οι ακροαριστεροί υποκινούνται από την οργή ενάντια στην αδικία, από έναν ηθικό εξοργισμό που πηγάζει από την αντίληψη

ότι έχει παραβιαστεί μια ηθική αξία (Batson et al., 2007, Gollwitzer et al., 2005), γι' αυτό και ο λόγος τους προβαίνει σε χρήση χαρακτηρισμών όπως, «μπάτσος» και «νοικοκυραίος», οι οποίοι «παραδοσιακά» αντικατοπτρίζουν την κατάχρηση εξουσίας, την πατριαρχία και την έμφυλη βία.

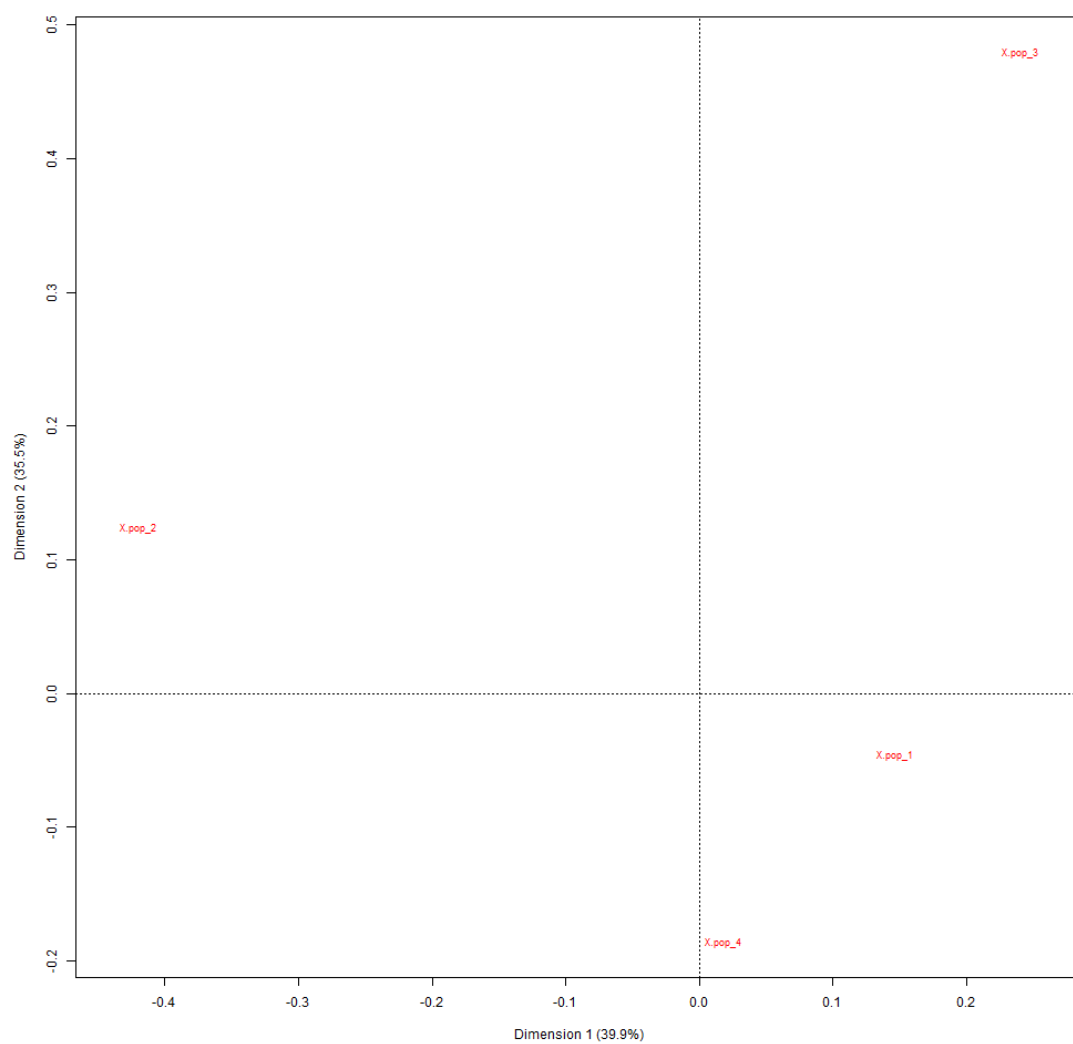
Από την άλλη, οι ακροδεξιοί υποκινούνται από το μίσος και την αδιαλλαξία απέναντι στην ετερότητα διότι τη θεωρούν επικίνδυνη. Επομένως, εκλαμβάνουν ως απειλή οτιδήποτε θέτει υπό αμφισβήτηση την κοινωνική ευταξία και γαλήνη, την οποία και προσπαθούν να διαφυλάξουν. Οι στερεοτυπικοί χαρακτηρισμοί που διανθίζουν τη ρητορική τους αναφέρθηκαν παραπάνω και συνδέονται άρρηκτα με τη ρητορική μίσους και τον ρατσιστικό λόγο.

Οι αφορισμοί και η φορτισμένη συγκινησιακά γλώσσα έχουν έντονη παρουσία και στο δείγμα των ακροαριστερών χρηστών.

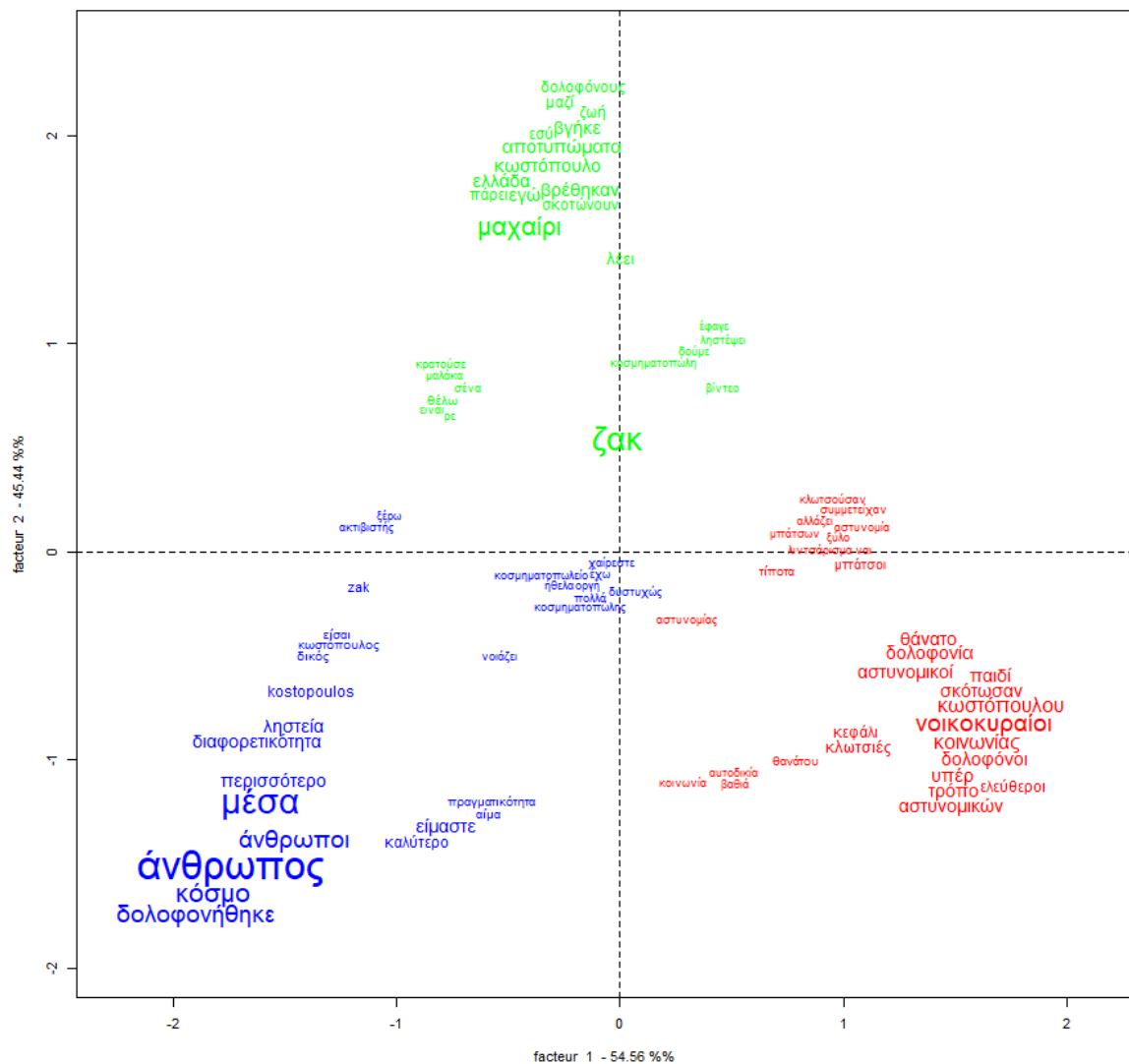
Εδώ, το IRaMuTeQ ομαδοποιεί τα δεδομένα μας ως εξής: Στο Διάγραμμα 5, παρατηρούμε ότι οι χαμηλές διαβαθμίσεις Δημοφιλίας (pop_1 & pop_2) βρίσκονται περίπου στη μέση του άξονα των δομικών σχέσεων, αποτυπώνοντας ενδεχομένως δομικά την κοινή χρήση ρητορικής και την όμοια επικέντρωση στο λόγο. Οι υψηλές διαβαθμίσεις Δημοφιλίας (pop_3 & pop_4) εμφανίζονται σε μεγάλη απόσταση μεταξύ τους, επομένως θεωρούμε πως η ρητορική τους μεταβάλλεται σε σύγκριση με τους χρήστες με χαμηλότερη δημοφιλία (βλ. Γράφημα 5).

Στο διάγραμμα 6, βλέπουμε ότι η Δημοφιλία 1 και η Δημοφιλία 2 εμφανίζονται με το ίδιο χρώμα, το κόκκινο, ενώ η Δημοφιλία 3 με πράσινο χρώμα και η Δημοφιλία 4 με μπλε χρώμα εμφανίζονται σε διακριτή απόσταση από τις άλλες δύο κατηγορίες. Είναι πιθανό, αυτό να οφείλεται στο γεγονός ότι οι χρήστες με αυξημένη δημοφιλία, οι οποίοι αποτυπώνονται στα δύο αριστερά τεταρτημόρια και γίνονται πιο διακριτοί, θεωρούν ότι μπορούν να δώσουν ώθηση ως καθοδηγητές γνώμης, έχοντας πλεονεκτική θέση σε ό,τι αφορά την επιρροή που αυτοί έχουν τη δύναμη να ασκήσουν σε μια διαδικτυακή κοινότητα (βλ. Γράφημα 6).

Άρα, ο λόγος γίνεται πιο συγκινησιακός, περισσότερο πολιτικός μα συγχρόνως και προσωπικός, καθώς όσοι περισσότεροι υιοθετήσουν την άποψή τους τόσο θα αυξηθούν αριθμητικά εκείνοι που μάχονται για την προάσπιση των αξιών της αριστεράς.

Διάγραμμα 5
Παραγοντική Ανάλυση Αντιστοιχιών AFC των τεσσάρων βαθμίδων δημοφιλίας χρηστών
ακροαριστερής ιδεολογίας

Διάγραμμα 6

Απεικόνιση τάξεων DHA του δείγματος αναρτήσεων ακροαριστερών χρηστών, στις 4 βαθμίδες Δημοφιλίας

Εστιάσαμε και εδώ στα typical text segments, ώστε να αποκτήσουμε μια καλύτερη εικόνα της χρήσης ρητορικής ανά κατηγορία επιδραστικότητας. Παραθέτουμε ενδεικτικά δείγματα αναρτήσεων ανά βαθμό δημοφιλίας και ανάλυση:

Εξετάζοντας τις αναρτήσεις των χρηστών με χαμηλή δημοφιλία (pop_1), εντοπίστηκαν τα εξής: Παράθεση γεγονότων, όπως αυτά μεταφέρθηκαν από τα media, ασκώντας παράλληλα έντονη κριτική στο ρόλο που αυτά διαδραμάτισαν όσο σταδιακά λάμβανε χώρα η αποδόμηση του στερεοτύπου το οποίο έσπευσαν να χτίσουν (ληστής/τοξικοεξαρτημένος). Ακόμη, έχουμε συχνή χρήση παραδειγμάτων για επικύρωση του λόγου και στόχευση σε πειστικότητα.

Παρουσιάζεται έντονη χρήση του σχήματος «νοικοκυραίος»-«μπάτσος», δύο στερεοτυπικοί χαρακτηρισμοί οι οποίοι βρίσκονται στο επίκεντρο της αριστερής ρητορικής, αφού εκλαμβάνονται ως η πιο κλασική λεκτική αντίδραση της αριστεράς απέναντι στο αυταρχικό κράτος και τις δυνάμεις καταστολής. Εξάλλου, με τον τρόπο αυτόν αποτυπώνεται εύγλωττα η συγκρουσιακή σχέση μεταξύ μειονοτήτων και εξουσίας, μιας εξουσίας που με την ισχύ της μπορεί να αποφασίσει για τη μοίρα των άλλων, εν προκειμένω, στο παράδειγμά μας, ακόμη και για το θάνατό τους.

Χρήστες social media με βαθμό δημοφιλίας 1 (Pop_1)

- *Θέλω να μιλάς...μέχρι το τέλος. Δε ξέρω, δε με νοιάζει...Δε ξέρω αν ήθελες να σε λένε Ζακ ή Ζάκι, δε με νοιάζει.Δε ξέρω αν και τι έπινες, δε με νοιάζει.Δε ξέρω που και πως κόλλησες hín, δε με νοιάζει.Δε ξέρω αν θα συμφωνούσαμε στο πως θέλουμε τον κόσμο, δε με νοιάζει.Δε ξέρω τι στο διάολο πήγες να κάνεις στο κοσμηματοπωλείο, ούτε αυτό με νοιάζει.Αλλά είμαι σίγουρος για κάτι.Δε σε σκότωσαν δυο μπάσταρδοι μαγαζάτορες.Ούτε 5-6 κάγκουρες μπάτσοι.Δε σε σκότωσαν μερικά σπασμένα γυαλιά.Ούτε καν ένας αόριστος «κοινωνικός κανιβαλισμός».Σε σκότωσαν όλα τα «καλά την κάναν την πουστάρα».Σε σκότωσε η – ανυποψίαστα – δολοφονική απάθεια.Κι οι – δολοφονικά – καχύποπτοι νοικοκυραίοι. Η κανονικότητα.Τα αίτια του θανάτου σου κόβουν ακόμα βόλτες σε καφενεία, σε πιάτσες ταζί, σε πατρικά πρότυπα και σε οικογενειακά τραπέζια.Ανενόχλητα. Κι αυτό με νοιάζει.Πολύ.*

(score: 13.24)

- *Δεν θέλω να ακούσω αν ήσουν "διαμάντι" ή ληστής. Αν ήσουν χαρισματικός ή όχι. Δηλαδή αν ήσουν ανώνυμο πρεζόνι η δολοφονία σου θα πέρναγε στα ψιλά; Η αυτοδικία σε βάρος ακόμα του χειρότερου εγκληματία είναι το ειδεχθέστατο έγκλημα στερούμενο ελαφρυντικών. Συγχώρεσε μας Ζακ.*

(score: 8.40)

- *Ο νοικοκυραίος επίσης δεν βασανίζεται ποτέ από αγωνίες για το νόημα των πραγμάτων. Δεν αναρωτιέται αν έχει καλή ή κακή σχέση με τα παιδιά του και τη γυναίκα του. Δεν αναρωτιέται τι νόημα έχει η δουλειά που κάνει ή ακόμη περισσότερο αν η δουλειά που κάνει είναι ή δεν είναι εντελώς ανήθικη. Δεν*

αναρωτιέται ποια είναι αυτή η γυναίκα που βλέπει κάθε μέρα στο σπίτι του και τι σχέση έχει μαζί της. Ο νοικοκυραίος είναι ένας άνθρωπος που τα κατάφερε, άμα τη εμφανίσει. Είναι το σύνολο όλων αυτών των γνωρισμάτων που κάνουν κάποιον να μην είναι ρεμάλι, από την ώρα που συστήνεται. Ακριβώς λοιπόν το ρεμάλι, αυτός ο άνθρωπος που δεν έχει δουλειά, κοστούμι, γυναίκα, παιδιά, υγεία, μας θέτει από την αρχή το ερώτημα τι ακριβώς θα πει να είσαι άνθρωπος. Ακόμη και την ώρα που ο καταστηματάρχης προσέχει τα λόγια του και μιλάει στον ανακριτή κατόπιν συμβουλής δικηγόρου, δεν κρατιέται και λέει ξανά για τον Ζακ: «Στράφηκε και κατά άλλων, τι είχε να χάσει; Εγώ δεν αντιλήφθηκα ποτέ ακριβώς κατέφθασε η αστυνομία, ήμουν πολύ ταραγμένος με την κατάσταση του μαγαζιού μου». Αυτό το λέει μετά τον θάνατο. Ότι ο Ζακ δεν είχε τίποτα να χάσει, διότι τί ήταν η ζωή του; Ένα τίποτα! Και ο ίδιος ήταν ταραγμένος από την κατάσταση του μαγαζιού του.

(score: 7.71)

- Ένα πρεζάκι λιγότερο... Αυτό δήλωναν οι νοικοκυραίοι όταν του αφαίρεσαν τη ζωή. Κάπως έτσι συνέχισαν να κοιμούνται ήσυχα και με καθαρή την συνείδηση τους. Στον κόσμο που ο κοινωνικός κανιβαλισμός και η αυτοδικία γίνονται νόμος...Ένας νοικοκυραίος περισσότερος...

(score: 2.57)

- Βαθιά άρρωστη, απελπισμένη και εκφασισμένη σε αρκετά μεγάλο κομμάτι της η Ελληνική κοινωνία, ψάχνει να βρει περπατησιά, με κλωτσιές σε ανυπεράσπιστους, ευτυχώς όχι στη πλειοψηφία της.

(score: 2.21)

- Η ειρωνεία είναι πως αν οι καλοί νοικοκυραίοι ήξεραν ότι εκτός από πρεζάκι κι αδερφή είναι και οροθετικός, μπορεί και να είχε γλυτώσει το λιντσάρισμα. Τα αμόρφωτα μικροαστικά σιχάματα θα φοβόντουσαν να πλησιάσουν, μη και κολλήσουν από τον αέρα. Βαθιά θλίψη και τίποτε άλλο.

(score: 2.21)

- *Δε χρειάζεται να είσαι γκέι, τρανς, χρήστης, ληστής για να σε λυντσάρουν σαν τον Ζακ. Αρκεί να βρεθείς απέναντι σε νοικοκυραίους και μπάτσους μίαν "άτυχη στιγμή" #JusticeforZakieoh*
(score: 2.21)
- *Η αποδόμηση της επιχειρηματολογίας στην δολοφονία του Ζακ είναι το πιο ισχυρό επιχείρημα ότι ο φασισμός δεν είναι θέμα έλλειψης πληροφόρησης αλλά απλής σκατοψυχιάς*
(score: 2.21)
- *Αδιαφορώ και οργίζομαι με τις "καλοκάγαθες" θέσεις των συναισθηματικά υποτελών της πόλης. Κάποιων "νοικοκύρηδων" που λάμπουν κατάσπροι καθώς σφάζουν τον αμνό προσφέροντας τον θυσία, ελπίζοντας στην εύνοια των δυνατών.*
(score: 2.21)

Στις αναρτήσεις χρηστών με βαθμό επιδραστικότητας 2 (pop_2), παρακολουθούμε σφοδρή κριτική στην Ελληνική Αστυνομία γενικότερα, αλλά και ειδικότερα σε ό,τι αφορά το ρόλο που διαδραμάτισαν οι συγκεκριμένοι αστυνομικοί οι οποίοι ενεπλάκησαν στην υπόθεση. Είναι γεγονός ότι στην ακροαριστερή ρητορική ο αστυνομικός παρουσιάζεται ως εχθρός εκ προοιμίου, τσουβαλιάζοντας με όσους καταχρώνται την εξουσία και εκείνους που εκτελούν με σεβασμό και αυταπάρνηση τα καθήκοντά τους, όπως αυτά ορίζονται από το Σύνταγμα και τους νόμους.

Επίσης, εμφανίζεται το όνομα του Κατσίφα Κωνσταντίνου, ο οποίος έχασε τη ζωή του στις 28 Οκτωβρίου του 2018, σε ανταλλαγή πυροβολισμών με την αλβανική αστυνομία κατά τον εορτασμό ελληνικής εθνικής επετείου, με επακόλουθο έναν παραλληλισμό ο οποίος δεν προκαλεί έκπληξη, καθώς είναι ένα περιστατικό που συνέπεσε χρονικά με εκείνο του Κωστόπουλου. Οπότε, εστιάζουν και μέμφονται την ηρωοποίηση του, με αρνητικούς χαρακτηρισμούς, αντιπαραβάλλοντάς την με την περίπτωση Κωστόπουλου, όπου από τα πρώτα λεπτά του θανάτου του είχαν ήδη εδραιωθεί από τα Μ.Μ.Ε. στερεοτυπικοί χαρακτηρισμοί που στόχο είχαν να βλάψουν την προσωπικότητά του.

Είναι σημαντικό να τονιστεί αυτή η αντιπαραβολή του Κωστόπουλου με τον Κατσίφα, καθώς πρόκειται για δύο άσχετες μεταξύ τους υποθέσεις. Η συγκεκριμένη στρατηγική υποκινεί έναν ιδεολογικό και ταυτοτικό πόλεμο, ο οποίος κορυφώνεται, όπως θα δούμε παρακάτω, στους χρήστες με μεγάλη επιδραστικότητα βαθμών 3 και 4 (pop_3 & pop_4).

Χρήστες social media με βαθμό δημοφιλίας 2 (Pop_2)

- *Μόλις διάβασα ότι τα αποτυπώματα στο μαχαίρι δεν είναι του Ζακ. Ένα μαχαίρι που μετακινήθηκε μέσα από το μαγαζί δίπλα στο σώμα του Ζακ. Υπάρχει μια συγγνώμη που δεν δέχομαι. Δεν θέλω να την διαβάσω/ακούσω. Γιατί όσοι βιάστηκαν να μιλήσουν για ένοπλη ληστεία και μας κούνησαν το δάχτυλο με τον ισχυρισμό "το ίδιο θα κάνατε αν σας λήστευαν με μαχαίρι", σήμερα είναι υπόλογοι. Αλλά δεν με αφορά. Δεν θέλω τέτοιους ανθρώπους κοντά μου και δεν τους θέλω και στο Facebook. Δεν είναι αποστείρωση αυτό. Είναι προστασία. Του μυαλού μου. Δεν θέλω σκατά στο προφίλ μου. Βρωμάνε πολύ. Κι εγώ αισθάνομαι καθαρός. Ο Ζακ θα μας λείψει όσο λίγοι άνθρωποι εδώ μέσα. Και όσοι μας λέτε ότι το παρατραβήξαμε, να ξέρετε ότι το κάναμε γιατί είμαστε σίγουροι για την αθωότητα του Ζακ. Έστω από την διαδικτυακή μας γνωριμία. Γιατί τον ακούσαμε, τον διαβάσαμε, τον είδαμε σε βίντεο. Ανοίξαμε το μυαλό μας και τον αφήσαμε να μπει και να μας φυτέψει αυτά που ήθελε. Και μακάρι να το κάνετε όλοι, έστω και μετά τον θάνατο του. Περιμένουμε τις ιστολογικές και τις τοξικολογικές εξετάσεις. Και μετά θα δούμε αν θα καταδικαστούν οι δολοφόνοι κι αν οι συγκεκριμένοι αστυνομικοί θα σταματήσουν οριστικά "τις διαδικασίες για τις οποίες εκπαιδεύτηκαν". Όσο για την σαβούρα εκεί έξω, μακριά μου. Δεν με νοιάζει αν είναι φίλοι σας. Δεν με νοιάζει αν παρεξηγηθείτε. Έχω κόψει και χαλάσει πολλές "φιλίες" εδώ μέσα. Το μόνο που έχασα ήταν λάικ. Συνεπώς αδιάφορες "φιλίες". Δυστυχώς, ο Ζακ που ήθελα να γνωρίσω κι από κοντά, δεν είναι πια εδώ...»*

(score: 13.95)

- *Ελεύθεροι χωρίς περιοριστικούς όρους οι 4 αστυνομικοί που συνδέονται με τον θάνατο του Ζακ Κωστόπουλου, διότι απ' ότι κατάλαβα από την απολογία τους,*

τα εγχειρίδια της Αστυνομίας γράφουν ότι οι αστυνομικοί πρέπει να ρίχνουν κλωτσιές σε ετοιμοθάνατους, πριν τους βάλουν χειροπέδες.

(score: 10.66)

- Τι κρίμα #not που μας κατέρρευσε το αφήγημα! Ο Ζακ ούτε ναρκωτικά είχε πάρει, ούτε μαχαίρι κρατούσε. Αντίθετα, ο «νοικοκυραίος», μας βγήκε τοκογλύφος και ψεύτης.

(score: 10.41)

- Το μεγαλύτερο καρκίνωμα μιάς κοινωνίας δεν είναι ούτε οι πλούσιοι αστοί της ούτε οι πολιτικοί που τους υπηρετούν. Το μεγαλύτερο καρκίνωμα σε μια κοινωνία είναι οι φτωχοί που δεν έχουν συνείδηση της τάξης τους, οι μικροαστοί νοικοκυραίοι που συντηρούν την σαπίλα της και πάνω απ' όλα οι μπάτσοι που συνδυάζουν την απόλυτη μισανθρωπία τους με τον κομπλεξισμό την θρασυδειλία και την εναντίωσή τους ως προς οτιδήποτε αντικαθεστωτικό.

(score: 6.53)

- Λέει η ΕΛΑΣ ότι βρήκαν DNA του αιμόφυρτου Ζακ Κωστόπουλου στο μαχαίρι αλλά αποτύπωμα δεν βρήκαν. Μάστα! Εγώ θα συμπλήρωνα ότι θα βρουν DNA του Ζακ παντού (καθότι αιμόφυρτος) Στα πλακάκια του δρόμου, στην σκούπα του κοσμηματοπώλη.... Με λίγη προσπάθεια θα βρουν και DNA της Ηριάννας

(score: 6.31)

- Πληρώνουμε τέρατα για να μας προστατεύουν με το μίσος ... γιατί είναι αδύνατον να νιώθουν τίποτα άλλο τα κτήνη όπως και οι νομοταγείς νοικοκυραίοι ... πλάσματα του φόβου !!! Παρανοϊκές μηχανές !!!

(score: 2.55)

- Διορθώστε με αν έχω λάθος εικόνα. Μία από τις πιο άγριες δολοφονίες, με κρατική συνέργεια, με εξωφρενική απόπειρα συγκάλυψής της -αυτή του Ζακ- έχει βρει τοίχο κοινωνικά και κινηματικά

(score: 2.18)

- *Η ταχύτητα με την οποία ηρωοποίησαν τον #Κατσίφα είναι ακριβώς ίδια με την ταχύτητα με την οποία διέσυραν και καταδίκασαν τον δολοφονημένο #Ζακ και αυτό έχει να μας πει πολλά περισσότερα από όσα φανταζόμαστε #zakkostopoulos*
(score: 2.18)
- *Συγκλονισμένο το πανελλήνιο με τον ταξιτζή που δεν επιβίβασε την αιμόφυρτη γυναίκα στο ταξί του, όταν έχουμε αναγάγει σε νοικοκυραίους όλους που έβλεπαν τον Ζακ να πεθαίνει απ' τις κλωτσιές κοσμηματοπώλη, φίλου του και αστυνομικών και δεν έκαναν τίποτα. Πόσο υποκριτές είμαστε.*
(score: 2.18)

Στις αναρτήσεις χρηστών με βαθμό δημοφιλίας 3 και 4 (pop_3 & pop_4), δεν παρατηρούμε μεγάλες αποκλίσεις ως προς τα ρητορικά σχήματα. Πέρα όμως από αυτό, το σημαντικότερο στοιχείο εδώ είναι το γεγονός ότι ο Κωστόπουλος μετατρέπεται σε μάρτυρα, σε σύμβολο της αριστερής ιδεολογίας, καθώς εκπροσωπεί όχι μόνο τον εαυτό του, αλλά και όλους εκείνους που διαχρονικά αδικούνται και αντιδρούν απέναντι στο κατεστημένο. Για τους ακροαριστερούς, ο Κωστόπουλος προσωποποιεί όλη την αναπαράσταση της ετερότητας. Αυτός γίνεται ο ξένος, ο διαφορετικός, εκείνος που δεν πληροί τις προδιαγραφές του ιδανικού πολίτη, σύμφωνα με τη συντηρητική άποψη.

Κατ' αυτόν τον τρόπο, κάνουν την εμφάνισή τους διαχρονικά αιτήματα της αριστεράς τα οποία, τουλάχιστον σε πρώτο επίπεδο, δεν αφορούν άμεσα το εν λόγω περιστατικό το οποίο πυροδότησε τη σύγκρουση. Αυτό που τονίζεται και οφείλουμε να υπογραμμίσουμε, είναι η προσπάθεια ενός σαφούς διαχωρισμού ανάμεσα σε «εκείνους» και τους «άλλους», με τεράστιο χάσμα να δημιουργείται μεταξύ των δύο ακραίων ιδεολογικά χώρων. Για τους ακροαριστερούς, όλη η ακροδεξιά ρητορική κατά του Κωστόπουλου πυροδοτεί βαθιά συναισθηματική αναστάτωση, μετατρέπεται σε ένα ζήτημα πολύ προσωπικό, αισθάνονται ότι υπερασπίζονται κάποιο άτομο της δικής τους οικογένειας.

Απευθύνεται, επίσης, ένα κάλεσμα μέσα από το λόγο τους, προς τον αναγνώστη/φίλο/ακόλουθο, να επιλέξει πλευρά, καθώς και στο διαδίκτυο, όπως και στην κοινωνία, κανείς δεν πρέπει ή δεν δικαιούται να μένει αμέτοχος. Ο στόχος της

ρητορικής τους είναι επίσης ολοφάνερος, καθώς ο λόγος τους επιχειρεί να πολώσει και να συστρατεύσει τους παρατηρητές της διαδικτυακής αυτής σύγκρουσης, να βρει σημεία ταύτισης και να τους εντάξει στο ιδεολογικό τους στρατόπεδο.

Επιπροσθέτως, άξιο αναφοράς θεωρούμε πως είναι και το γεγονός ότι, σε σημαντικό βαθμό, στους χρήστες με αυξημένη δημοφιλία (pop_3 & pop_4) οι αναρτήσεις είναι συγκριτικά μεγαλύτερες σε έκταση από εκείνες των χρηστών μειωμένης επιδραστικότητας.

Χρήστες social media με βαθμό δημοφιλίας 3 (Pop_3)

- *Η πρέζα, ο Ζακ, και ο κυρ. Παντελής σε ένα κράτος φονιά... Φονιάς ο κυρ. Παντελής στα γεράματα.. Και ένας περαστικός που δεν είχε τι άλλο να κάνει, σταμάτησε και αυτός να σκοτώσει τον ΖΑΚ... Μετά συνέχισε το δρόμο του.. Κανα 20αρια περίεργοι περαστικοί κοιτούσαν να σκοτώνουν τον ΖΑΚ... Μετά συνέχισαν κι αυτοί το δρόμο τους... Ο κυρ. Παντελής πήρε τη σκούπα να καθαρίσει την περιουσία του από τα αίματα και τα γυαλιά.. Όταν ήρθαν να τον πάρουν απόρησε... Γιατί τον σκότωσες; Γιατί μπορώ.*

(score: 19.70)

- *Εμείς με τον Τεμπονέρα, εσείς με τον Καλαμπόκα. Εμείς με τον Αλέξη, εσείς με τον Κορκονέα. Εμείς με τον Φύσσα, τον Λουκμάν, τους ΠΑΜιτες, εσείς με τους ναζί μαχαιροβγάλτες. Εμείς με τον Ζακ, εσείς με τον κοσμηματοπώλη. Εμείς με την Ελένη, εσείς με τους βασανιστές της.*

(score: 15.10)

- *Ο άλλος ρωτά όλο αγανάκτηση πως τολμούν να κάνουν σύγκριση ανάμεσα στον Ζακ Κωστόπουλο και τον Κατσίφα. Προφανώς και είναι παράλογη η σύγκριση. Ο ένας δίδασκε πως να ανέχεσαι την διαφορετικότητα και να σβήνεις το μίσος κι ο άλλος πως να χωρίζεις λαούς και να παράγεις μίσος.*

(score: 14.90)

- *Ο άνθρωπος που δολοφονήθηκε είναι ο Ζακ Κωστόπουλος. Απόφοιτος δραματικής σχολής, συντάκτης σε περιοδικό, ακτιβιστής και αντιφασίστας. Όχι ένα "πρεζόνι". Όχι ένας "τοξικομανής". Ο Ζακ Κωστόπουλος.*

(score: 14.90)

- Ένας αναρχικός μαθητής, ένας αντίφα μουσικός, ένας queer οροθετικός ακτιβιστής καλλιτέχνης. Η Ελλάδα σκοτώνει ό,τι δεν καταλαβαίνει. Και δεν καταλαβαίνει και πολλά. Οργή και θλίψη ο Ζακ θα μας λείψει.#Ομονομία

(score: 14.01)

- Πρόσωπο της χρονιάς για το 2018 ο κοσμηματοπώλης που αφού λίντσαρε τον Ζακ κάθισε ψύχραιμος να καθαρίσει συνδυάζοντας πατριωτισμό με νοικοκυροσύνη. Για μένα ο Κατσίφας είναι δεύτερος, είχε καλές προθέσεις αλλά δυστυχώς δεν κατάφερε να σκοτώσει κανέναν.

(score: 11.84)

- ΑΠΑΡΑΔΕΚΤΟ λέει το ΥΠΕΞ το γεγονός ότι σκοτώθηκε από τους αλβανούς αστυνομικούς ο έλληνας ομογενής ο οποίος είχε βγάλει όπλο κ τους πυροβόλαγε κι εδώ έχει δει όλη η Ελλάδα σε βίντεο να σκοτώνουν οι μπάτσοι τον Ζακ Κωστόπουλο και λέγανε "αυτή είναι η διαδικασία"

(score: 11.84)

- Καθηγητής εκκλησιαστικού λυκείου Πάτρας έλεγε το πρωί "καλά του έκαναν του Ζακ". Τον ρώτησα αν ο Χριστός ήταν παρών αν θα κλωτσούσε κι αυτός. Πάγωσε. Άλλος ένας καλός "χριστιανός"

(score: 10.38)

- Η υπερασπιστική γραμμή των δολοφόνων και των μπάτσων ήταν βασισμένη στο μαχαίρι που είχε μαζί του υποτίθεται ο Ζακ. Τώρα που αποδείχθηκε εργαστηριακά πως δεν κουβαλούσε μαχαίρι, θα μάθουμε ποιος το φύτεψε για να βγάλει λάδι τους δολοφόνους; Όχι πως δεν ξέρουμε δηλαδή.

(score: 7.06)

- Ακτιβιστής και ομοφυλόφιλος ο Ζακ Κωστόπουλος, ήταν ακριβώς ό,τι φοβάται περισσότερο ο "Αίλυνας νοικοκυραίος". Δολοφονήθηκε χθες το μεσημέρι, με κλωτσιές στο κεφάλι, παρουσία κόσμου και αστυνομίας.

(score: 7.05)

Χρήστες social media με βαθμό δημοφιλίας 4 (Pop_4)

- *Απλά κοιτούσαν, κανείς δεν υπερασπίστηκε τον Ζακ, κανένα Ζακ, ποτέ, και όλο αυτό μας τρώει τη ψυχή. Γιατί κανείς δε μίλησε; Γιατί κανείς δε πήρε θέση; Γιατί κανείς δε φώναξε; Γιατί τόση σιωπή; Έχετε νοιώσει ποτέ από ανθρώπους που σας αγαπάνε να μη σας υπερασπίζονται; Όχι από αγνώστους, από ανθρώπους δικούς σας, φίλους σας, γκόμενούς σας, οικογένειά σας, απλά να μη σας υπερασπίζονται, να σας λένε, έλα μωρέ δε το εννοούσε το ζύλο που σου έδωσε, σε αγαπάει, είσαι τυχερή που έχεις τέτοιον άνδρα και μια στέγη να βάλεις το κεφάλι σου, δώσε τόπο στην οργή, έλα μωρέ δε το εννοούσε που σε είπε άχρηστη το αφεντικό σου, που σου έπιασε λίγο το κώλο και έχει να σε πληρώσει έξι μήνες, το σταυρό σου να κάνεις που έχεις δουλειά, δώσε τόπο στην οργή. Έλα μωρέ δε το εννοούσε που σε είπε πούστη, χτικιάρη, άσχημο, αμόρφωτο, στέρφα, λεσβία, χοντρό δώσε τόπο στην οργή. Με τα έλα μωρέ χτίστηκαν σπίτια με πονεμένους ανθρώπους, που στη συνέχεια έγιναν μόνοι, στη συνέχεια έγιναν μεταδοτικοί σαν ασθένεια, στη συνέχεια έγιναν θάνατος. Τακτοποιημένες ζωές μέσα στη μπόχα. Πόσο διαφορετικά θα ήταν όλα αν κάποιος μιλούσε και δεν έδινε τόπο στην οργή, έδινε σκέτη ατόφια καθαρή οργή σε εκείνους που σε πλήγωσαν, σε μείωσαν, σε άδειασαν, και η μοναξιά δε θα πονούσε τόσο πολύ, δεν θα ήταν ανυπόφορη και τα άτακτα συναισθήματα θα έβρισκαν μια σφικτή ζεστή αγκαλιά χωρίς συνέχεια, θα αρκούσε αυτό, μια σφικτή ζεστή αγκαλιά θα ήταν αρκετή για να σε προστατέψει, έστω για μια στιγμή, είναι αρκετή μια στιγμή για να γίνει καύσιμο για μια ζωή. Χωρίς αυτή τη στιγμή η μνήμη γίνεται πόνος και ο πόνος μνήμη. Τι νόημα έχει να σε υπερασπίζονται όταν έχεις πεθάνει; Ο θάνατος είναι απόλυτος.*

(score: 10.01)

- *Όποιος ξαναγράψει ή ξαναπεί "ο επίδοξος ληστής" για τον άγρια δολοφονημένο Ζακ θα διαψευσθεί τόσο οικτρά που θα ντρέπεται που υπάρχει. Ο Ζακ μπήκε στο κατάστημα μέρα μεσημέρι στην Ομόνοια!!!!(και κλειδώθηκε αυτόματα) όχι για να κλέψει αλλά για να προστατευθεί από κίνδυνο που διέτρεχε λόγω φασαρίας στο απέναντι μαγαζί που καθόταν με παρέα. Οπτικό υλικό υπάρχει.*

Τα υπόλοιπα στις τρομερές δίκες που έρχονται, αρχίζοντας από την Τρίτη 25 Σεπτ. Ο δικός μου Ζακ, είναι ο μικρούλης αλλά τεράστιος άνθρωπος που μαρτύρησε για το δικαίωμά του να εκφραστεί ελεύθερα. Είναι εκείνος που πνίγηκε στο αίμα του γιατί έτσι μόνο ξέρουν οι βολεμένοι φασίστες της διπλανής πόρτας. Ο Ζακ πέθανε γιατί ήταν φανερά και προκλητικά γκέι κουιρ τρανς ντραγκ κουιν μετανάστης οροθετικός που βγήκε κι έμαθε τον κόσμο πώς να ζει καλύτερα. Κι οι δολοφόνοι του είμαι σε θέση να γνωρίζω πως το ήξεραν καλά. Ο Ζακ άνοιξε τα πελώρια φτερά του για ν' αγκαλιάσει την ελευθερία εσύ να εκφράζεσαι ελεύθερα. Εσύ, εσύ, εσύ που το διαβάζεις εδώ τώρα αυτό, σ' εσένα λέω. Γιατί αν έστω και σήμερα ανοίξεις το κλειδωμένο ντουλάπι όπου κρύβεις όλους τους εφιάλτες σου, όπου κρύβεσαι εσύ, όπου κρύβεται η ψυχούλα σου, ο Ζακ ρε μαλάκα μαρτύρησε και για σένα. Κακώς λέω ο δικός μου Ζακ γιατί ο Ζακ ήταν μια τσούλα. Αυτόν τον Ζακ θα τιμήσω αύριο στη συμβολή Αλεξάνδρας και Κηφισίας στις 12.00 μεσημέρι ό, τι καιρό κι αν κάνει. Όσες Πηνελόπες κι αν σκούζουν. Α και πού 'στε, δεν θ' αλλάξω γω το γκλίτερ του με το τσεκούρι σας. (score: 5.25)

- Όταν καθηγητής της Νομικής Αθηνών, με αφορμή την δράση του Ρουβίκωνα στην Ιρανική Πρεσβεία, στην εξεταστική του Σεπτεμβρίου βάζει ως ερώτημα στους φοιτητές, πως κρίνουν την χρήση τανκς και χειροβομβίδων!!! σε ανάλογες περιπτώσεις, μη μας κάνει εντύπωση ο γενικευμένος εκφασισμός της κοινωνίας. Μέλη της οποίας δεν δίστασαν να δολοφονήσουν λιντσάροντας έναν πιθανώς τοξικοεξαρτημένο, που ίσως ΑΠΟΠΕΙΡΑΘΗΚΕ να ΚΛΕΨΕΙ (και όχι να ληστέψει) ένα κοσμηματοπωλείο με την επικρότηση των παρισταμένων και την ανοχή των αστυνομικών. Η Χρυσή Αυγή δεν είναι ο Μιχαολιάκος, ο Κασιδιάρης, ο Ρουπακιάς, μόνο. Είναι ο Ελληνάρας, ο νοικοκυραίος, ο κυρ. Παντελής, ο αποχαυνωμένος από τα ριάλιτι και τα κανάλια-ξεφτίλες. Το βίντεο, αλλά προπάντων η εικόνα του δράστη (προφανώς του καταστηματάρχη), που σκουπίζει ατάραχος και ικανοποιημένος το πεζοδρόμιό του από τα γυαλιά τα βαμμένα με το αίμα του φτωχοδιάβολου είναι η επιτομή της ντροπής μας! Δεν ξέρω, αν το θύμα, ο δολοφονημένος έχει οικογένεια και τι θα επιθυμούσαν οι δικοί του να κάνουν. Αλλά κάποιοι δικηγόροι, σίγουρα, να ξέρουν, ότι θα σταθούν στο πλευρό τους. Αρκεί να το ζητήσουν. Δικηγόροι, που πέρα από

δικηγόροι, θέλουν να είναι και υπερασπιστές. Ο δολοφονημένος έχει πρόσωπο, έχει ταυτότητα. Είναι ο Zak Kostopoulos
(score: 4.27)

- Οι δολοφόνοι του Ζακ Κωστόπουλου: Ακροδεξιοί πατριώτες. Οι δολοφόνοι του Γρηγορόπουλου: Ακροδεξιοί πατριώτες. Οι δολοφόνοι του Παύλου Φύσσα: Ακροδεξιοί πατριώτες. Οι δολοφόνοι του Καλτεζά: Ακροδεξιοί πατριώτες. Οι δολοφόνοι του Παναγούλη: Ακροδεξιοί πατριώτες. Οι δολοφόνοι του Μπελογιάννη: Ακροδεξιοί πατριώτες. Πίσω από επιθέσεις σε πρόσφυγες, ομοφυλόφιλους, αδύναμους: Ακροδεξιοί πατριώτες. Σχεδόν όλοι οι εμπλεκόμενοι σε σκάνδαλα και μίζες: Πατριώτες. Ο εκβιαστής καθηγητής στις Σέρρες: Ακροδεξιός πατριώτης. ΑΛΛΑ ΠΑΙΔΙΑ ΝΑ ΣΩΣΟΥΜΕ ΤΗ ΧΩΡΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΕΣ ΤΩΝ ΕΞΑΡΧΕΙΩΝ.
(score: 4.27)

- Αιώνιοι δούλοι νοικοκυραίοι, καρκίνε αυτής της κοινωνίας, τα αισθήματα οργής ακόμα τυφλά. Αλλά ένα έχω να σας πω: "Έχουμε ανοιχτούς λογαριασμούς με τους κανίβαλους αυτού του κόσμου"! Θα αμυνθούμε για τη δολοφονία του φίλου μας με κάθε τρόπο. Δε θα σας αφήσουμε να πάρετε στην κολασή σας άλλα από τα αδέρφια μας. Ο φίλος μας έχει όνομα, λεγόταν Ζακ Κωστοπουλος κι ας τολμήσει κάποιος εδώ να πάρει "ίσες αποστάσεις". Θα λογαριαστούμε μετά με σας.
(score: 2.62)

- Ο ιατροδικαστής δεν βρίσκει τα αίτια του θανάτου, ο κοσμηματοπώλης ήταν "καλός άνθρωπος και καλός παππούς", ο Ζακ μάλλον δεν είχε μπει για ληστεία και τελικά φαίνεται ότι δεν κρατούσε μαχαίρι, αλλά όσο είμαστε κατά της αυτοδικίας, τόσο είμαστε και υπέρ της προστασίας με κάθε τρόπο της ιδιωτικής περιουσίας, αφού "δεν υπάρχει κράτος", η δε αστυνομία και σιώπησε και πέρασε χειροπέδες σε άνθρωπο ξεψυχημένο. Οπότε, συμπερασματικά, τι τα θέλετε, για τον θάνατο του Ζακ φταίει απλώς η κακιά η ώρα. Όπως θα φταίει και για το επόμενο παιδί που θα σπάσει στο ξύλο κάποιος "καλός παππούς" και ιδιοκτήτης.

(score: 2.62)

- Έχετε προσέξει ότι όσοι τάχθηκαν υπέρ του έως θανάτου λιντσαρίσματος του Ζακ Κωστόπουλου είναι οι ίδιοι που συντάσσονται με την ηρωοποίηση του Κατσίφα και συμφωνούν απόλυτα με τη φυλάκιση της καθαρίστριας;

(score: 2.14)

- Δεξιοί μαλάκα μου, έχουν υπερασπιστεί τον Έλληνα δολοφόνο φοιτήτριας, τους δολοφόνους του Ζακ, τον Κορκονέα, πρεζέμπορες, τύπους που ασελγούν σε ανήλικα και κάνουν και κηρύγματα περί ηθικής και αξιών. Θα είναι πάντα το παράσιτο που τρώει την χώρα.

(score: 2.14)

- Ελεύθεροι οι αστυνομικοί που συμμετείχαν στο λιντσάρισμα του Ζακ, ελεύθερος ο ρατσιστής που σακάτεψε τον Ασιάτη παρκαδόρο, ελεύθερος ο Ριχάρδος, πρέπει να 'χεις μεγάλο μέσο σήμερα για να μπει στη φυλακή

(score: 2.14)

Συμπεράσματα

Ένα από τα πρωταρχικά συμπεράσματα της έρευνας που διεξήχθη είναι ότι η διαδικτυακή περσόνα λειτουργεί ως υπερκείμενη ταυτότητα σε όλους τους ομοϊδεάτες της δεξιάς και της αριστερής ιδεολογικής αφετηρίας αντίστοιχα, όπου αφήνοντας στην άκρη επιμέρους διαφορές συνωστίζονται κάτω από την κοινή ομπρέλα της ιδεολογίας και «ρίχνονται στην διαδικτυακή αρένα» με αφορμή τη - δολοφονία ή το θάνατο- του Κωστόπουλου. Η συνομιλία των δύο αντιτιθέμενων ιδεολογικών στρατοπέδων είναι πολύ έντονη, ωστόσο ο απώτερος στόχος και των δύο καθώς απευθύνονται σε ένα δυνητικά υπαρκτό ευρύτερο ακροατήριο, αποσκοπεί και σε κάτι κοινό: Στην ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, την επιρροή και την ιδεολογική συστράτευση.

Ακολούθως, στο δείγμα μας επιβεβαιώνονται τα χαρακτηριστικά της δεξιάς ιδεολογίας, τα οποία είναι η ανοχή στην ανισότητα και η προσπάθεια διατήρησης της

παράδοσης και του status quo, καθώς και εκείνα της αριστερής, τα οποία εδράζονται στην υποστήριξη της ισότητας, στην αποδοχή διαφορετικότητας κάθε είδους αλλά και στην επικέντρωση στην κοινωνική αλλαγή. Σε ό,τι αφορά τις κοινωνικές αναπαραστάσεις της ετερότητας ανάμεσα στους δύο αντιτιθέμενους ιδεολογικά αυτούς χώρους, είναι παγιωμένες και στις δύο ομάδες μεν, αλλά συγκρίνοντας τες είναι εκ διαμέτρου αντίθετες. Από τη μια πλευρά, η ετερότητα εκλαμβάνεται ως απειλή, ενώ από την άλλη, ως ζητούμενο για την πραγμάτωση μίας δίκαιης κοινωνίας.

Αναφορικά με τη θεωρία των δύο άκρων και πάντα σύμφωνα με τα ευρήματά μας, θεωρούμε πως δεν επιβεβαιώνεται, καθώς η επικέντρωση του ακροδεξιού λόγου είναι το μίσος, ενώ του ακροαριστερού η οργή. Μια δίκαιη οργή (O'Mara et al., 2011), όπως ενδεχομένως θα μπορούσε να χαρακτηριστεί από τους ομοϊδεάτες της αριστεράς, η οποία προκύπτει ως απάντηση στην κοινωνική αδικία ανατροφοδοτούμενης από την ανισότητα. Παρ' όλα αυτά, και στην ακροαριστερή επιχειρηματολογία γίνεται χρήση στερεοτύπων τα οποία στοχοποιούν τους αστυνομικούς εν συνόλω, καθώς και εκείνους που αντέδρασαν με επιφυλακτικότητα απέναντι στο συμβάν χωρίς να πάρουν διακριτή θέση. Η σημαντική διαφοροποίηση στη χρήση στερεοτυπικού λόγου ανάμεσα στους δυο χώρους, είναι ότι η ακροδεξιά κάνει χρήση ρητορικής μίσους. Στοχευμένων ρατσιστικών χαρακτηρισμών άρρητα συνδεδεμένων με την προσωπικότητα του ατόμου και τις ιδιότητες που αυτό φέρει, τις προτιμήσεις του, τα δομικά χαρακτηριστικά του. Από την άλλη, η ακροαριστερή ρητορική χρησιμοποιεί στερεότυπα που συνδέονται, ως επί το πλείστον, με την κατάχρηση εξουσίας και υπέρβαση καθηκόντων.

Πράγματι, το θύμα αποκτά την ιδιότητα του συμβόλου σε αμφότερους τους χώρους. Από τη μία πλευρά, είναι ο κύριος εκφραστής μιας γενικευμένης απειλής κατά του συντηρητισμού. Συγκεντρώνει στο πρόσωπό του όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά που γίνονται αποδέκτες μίσους από τον ακροδεξιό χώρο. Ομοφυλόφιλος, οροθετικός και εν δυνάμει ληστής. Ληστής ενός ευπρεπούς πολίτη, ενός «νοικοκυραίου», με όλο το αρνητικό φορτίο που έχει δοθεί από την ακροαριστερά σε αυτόν τον χαρακτηρισμό. Αναπαριστά δηλαδή έναν εχθρό. Από την άλλη, το θύμα γίνεται μάρτυρας. Πολέμιος της ηγεμονίας της πατριαρχίας, σωματοποιώντας την ως drag queen και σηκώνοντας συμβολικά το βάρος όλων εκείνων που δεν έχουν το θάρρος να εκφραστούν επειδή φοβούνται την αντίδραση της συντηρητικής κοινωνίας. Αναπαριστά έναν φίλο, ένα μέλος της δικής τους ομάδας.

Πέρα από αυτό, η παρούσα εργασία καταδεικνύει ότι η χρήση ρητορικής στον ακροδεξιό χώρο δεν μεταβάλλεται ουσιαστικά ανάλογα με τον βαθμό δημοφιλίας των χρηστών στα social media, με μία επισημάνση: Μολονότι ο φορτισμένος ιδεολογικά λόγος είναι σχεδόν όμοιος και το εννοιολογικό οπλοστάσιο από το οποίο αποπειρώνται να δομήσουν τα επιχειρήματά τους είναι κοινό, υπάρχει μια διαφορά η οποία έγκειται ως προς τη διάχυση της πληροφορίας, καθώς οι χρήστες με τη μεγαλύτερη επιδραστικότητα εμφανίζουν και το υψηλότερο ποσοστό αναδημοσιεύσεων των γραπτών τους. Άρα, αντλώντας κίνητρο από την απήχηση που έχουν, οι αναρτήσεις τους διαπνέονται από ακόμα πιο emphatic ρητορική μίσους με σκοπό να συστρατεύσουν το ακροατήριό τους και να υιοθετηθεί η στάση τους.

Στον ακροαριστερό χώρο, ενώ πάλι δεν μπορούμε να ισχυριστούμε πως υπάρχουν ουσιώδεις αλλαγές ανάλογα με τον βαθμό επιδραστικότητας, παρατηρείται πως στους χρήστες με μεγάλη δημοφιλία ο λόγος γίνεται ακόμα πιο έντονος και συναισθηματικός. Κατά τη γνώμη μας, η απάντηση σε αυτό εδράζεται στην ίδια την έννοια της αλλαγής η οποία βρίσκεται στην πρώτη θέση στην ατζέντα της αριστεράς. Οι χρήστες με αυξημένη επιδραστικότητα είναι σαν, κατά κάποιο τρόπο, να αντλούν δύναμη από την πιθανότητα της μεγαλύτερης διάχυσης της πληροφορίας, άρα κατ' επέκταση και από την πιο αυξημένη πιθανότητα για κοινωνική αλλαγή. Επομένως, η διάχυση πληροφορίας από τα άτομα που έχουν μεγάλο αριθμό φίλων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, συνεπάγεται και σε καλύτερες πιθανότητες για επίτευξη κοινωνικής αλλαγής.

Συνεπώς, οι χρήστες με αυξημένη δημοφιλία και στους δύο χώρους επιχειρούν να κάνουν χρήση δημαγωγικής ρητορικής, καθώς θεωρούν πως με αυτόν τον τρόπο θα ασκήσουν επιρροή όχι μόνο στους ομοϊδεάτες τους μα και σε ένα ευρύτερο κοινό που πιθανότητα δεν έχει παγιωμένη άποψη πάνω στο θέμα που διαπραγματεύονται.

Συμπληρωματικά, εδώ να προσθέσουμε ότι, στους χρήστες με αυξημένη δημοφιλία (pop_3 & pop_4) οι αναρτήσεις είναι εμφανώς μεγαλύτερες σε έκταση από εκείνες των χρηστών μειωμένης επιδραστικότητας, κάτι που δεν συναντήσαμε στις αναρτήσεις του ακροδεξιού χώρου. Και το εύρημα αυτό θα μπορούσε να ερμηνευτεί κάτω από το πρίσμα του τι επιζητάει ο κάθε χώρος, καθώς ο ακροδεξιός λόγος στοχεύει κυρίως στην πόλωση και την αντίδραση στην ετερότητα, ενώ ο ακροαριστερός αιτείται την αποδοχή της ετερότητας και άρα, την ριζική κοινωνική αλλαγή.

Αξίζει να αναφερθεί πως ο ρόλος των media εμφανίζεται διαφορούμενος, καθώς εισπράττει την πολεμική των δεξιών και των αριστερών, επιβεβαιώνοντας την πεποίθηση ότι αποτελούν τον κύριο εκφραστή του συστήματος επιχειρώντας τη χειραγώγηση του πλήθους, διαδραματίζοντας καθοριστικό ρόλο σε αυτό που αποκαλούμε «κοινή γνώμη». Αυτό φαίνεται ξεκάθαρα και από το ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και όχι τα παραδοσιακά μέσα (εφημερίδες, τηλεόραση, ραδιόφωνο) αποτέλεσαν, όχι μόνο την κύρια πηγή ενημέρωσης, μα και το πεδίο εκείνο στο οποίο εκφράστηκε όλη αυτή η εμφυλιοπολεμική σύγκρουση μεταξύ των χρηστών με διαφορετική ιδεολογία.

Συνοψίζοντας, αναφορικά με το ακανθώδες θέμα της αυτοδικίας ή μη και πάλι ορθώνεται μπροστά μας ένας σαφέστατος διαχωρισμός: Για τους ακροδεξιούς δεν υφίσταται αυτοδικία, ο θάνατος Κωστόπουλου ήταν συνέπεια άμυνας του καταστηματοάρχη, μια φυσιολογική αντίδραση, «κάτι που θα κάναμε όλοι μας» εάν βρισκόμασταν αντιμέτωποι με κάποιον που δείχνει να αποτελεί απειλή για τη ζωή και την περιουσία μας. Για τους ακροαριστερούς, η δολοφονία Κωστόπουλου είναι ενδεικτική περίπτωση λιντσαρίσματος και αυτοδικίας.

Οφείλουμε να επισημάνουμε, γι' ακόμη μία φορά, ότι οι αναρτήσεις που χρησιμοποιήσαμε για να εξάγουμε τα ως άνω συμπεράσματα προέρχονται από τους ακραίους χώρους της δεξιάς και της αριστεράς. Συνεπώς, μια πρόταση για περαιτέρω έρευνα θα ήταν να γίνει χρήση μεγαλύτερου δείγματος αναρτήσεων ή ακόμα και ηχογραφημένων συνεντεύξεων από αριστερούς και δεξιούς χρήστες των social media και πάλι χωρίζοντας τους ανά βαθμό δημοφιλίας, αλλά αυτή τη φορά προσθέτοντας μια επιπλέον μεταβλητή που είναι η πολιτική διαβάθμιση, συμπεριλαμβάνοντας όλο το εύρος του πολιτικού φάσματος. Δηλαδή, ακροαριστερός, αριστερός, κεντροαριστερός, κεντρώος, κεντροδεξιός, δεξιός, ακροδεξιός. Θεωρούμε πως θα μπορούσαν να προκύψουν πολύ χρήσιμα συμπεράσματα από μια τέτοια έρευνα. Αναφορικά με τη μεταβλητή της δημοφιλίας, θα μπορούσε να γίνει κατηγοριοποίηση των χρηστών σε δύο κατηγορίες αντί για τέσσερις, δηλαδή σε εκείνους με χαμηλή επιδραστικότητα και σε εκείνους με αυξημένη. Πιστεύουμε πως με αυτόν τον τρόπο θα γίνουν περισσότερο ευδιάκριτες οι διαφορές στη χρήση ρητορικού λόγου και σχημάτων.

Εν κατακλείδι, είναι εμφανές ότι, η εργαλειοποίηση του θύματος συντελείται και από τους δύο χώρους. Έτσι, το θύμα μετατρέπεται σε σύμβολο, με εναλλασσόμενα πρόσημα αναλόγως το ποιος θα το χρησιμοποιήσει στη ρητορική

του. Οι προθέσεις μπορεί να είναι καλές ή κακές, μια προσπάθεια επίτευξης ισότητας και δικαιοσύνης για όλους χωρίς καμία διάκριση ή μια διασταλτική ερμηνεία του τρίπτυχου «πατρίς-θρησκεία-οικογένεια» με καταπίεση της ετερότητας και των στοιχείων που φαίνεται ότι απειλούν μια τακτοποιημένη καθημερινότητα. Εντούτοις, παραμονεύει πάντα ένας πραγματικός κίνδυνος: Να επικαλυφθεί από τα πολλαπλά στρώματα των αιτημάτων των δύο αυτών ιδεολογικών κόσμων αυτό καθαυτό το γεγονός που αποτέλεσε αφορμή για να ξεσπάσει, γι' ακόμη μια φορά, αυτή η διαμάχη. Μια διαμάχη η οποία έχει πολύ μεγαλύτερες προεκτάσεις, τη στιγμή που το αληθινό ζητούμενο είναι η απόδοση δικαιοσύνης, παραμένοντας ως γεγονός, κυρίως, ένα ιδεολογικό διακύβευμα.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Baudrillard, J. (2019). *Ομοιώματα και Προσομοίωση*. (μτφρ. Σ. Ρέγκας). Αθήνα: Πλέθρον, σ. 136-137. (Το πρωτότυπο εκδόθηκε το 1981)

Γκόφμαν, Ε. (2001). *Στίγμα. Σημειώσεις για τη διαχείριση της φθαρμένης ταυτότητας*. (εισ., μτφρ. Δ. Μακρυνιώτη, επιμ: Κ. Λιβιεράτος). Αθήνα: Αλεξάνδρεια. (Το πρωτότυπο εκδόθηκε το 1963)

Ιατρίδης, Τ., Κατερέλος, Ι.Δ., Κοκκινάκη, Φ., Κορδούτης, Π.Σ., Κοσκινάς, Κ., Μαυρίδη, Κ., Ξενικού, Α., Παπαστάμου, Σ., Προδρομίτης, Γ., Ρήγα, Α.-Β., Χρηστάκης, Ν., συλλογικός τόμος (2000). *Η Κοινωνική Ψυχολογία στο Κατώφλι του 21^{ου} Αιώνα, η ελληνική πραγματικότητα*. (επιστ. επιμ. Σ. Παπαστάμου). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα. σ. 84-86.

Κωνσταντοπούλου, Χ. (2014). *Κοινωνικές Αναπαραστάσεις – Επικοινωνιακά Μέσα και Εξουσία*. Αθήνα: Παπαζήση, σ.21.

Marchand, P. & Burguet, A., Fourquet-Courbet, M.-P., Ginet, A., Girard, F., Py, J., Van Dijk, T.A. (2006). *Κοινωνική Ψυχολογία των Μ.Μ.Ε.* (μτφρ. Α.Λυμπεροπούλου, επιστ. επιμ. Σ. Παπαστάμου). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα. σ.255.

Moscovici, S. (2017). *Το Σκάνδαλο της Κοινωνικής Σκέψης-Κείμενα για τις Κοινωνικές Αναπαραστάσεις*. (πρλ. Ν. Καλαμπαλίκης, επιμ. Σ. Παπαστάμου, μτφρ. Κ. Γούλα). Αθήνα: Πεδίο.

Ξενικού, Α. (2000). *Αιτιώδη Δίκτυα και Διομαδικές Σχέσεις από τον συλλογικό τόμο: Η Κοινωνική Ψυχολογία στο Κατώφλι του 21^{ου} Αιώνα*. (επιμ. Σ. Παπαστάμου). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σ.98-99.

Μακλουάν, Μ. (1990). *Media: Οι προεκτάσεις του ανθρώπου*. (μτφρ. Σ. Μάνδρος). Αθήνα: Κάλβος.

Mills, C.W. (1989). *Η μαζική πειθώ δεν αρκεί*, Στο Κ. Λιβιεράτος, Τ. Φραγκούλης (σύνθ. και επιμ.) *Το μήνυμα του μέσου: Η έκρηξη της μαζικής επικοινωνίας* (μτφρ. από αγγ. Α. Λυκιαρδοπούλου, μτφρ. από γερμ. Λ. Αναγνώστου). (σ. 110-111). Αθήνα: Αλεξάνδρεια. (Το πρωτότυπο κείμενο εκδόθηκε το 1956)

Παπαστάμου, Σ. (1996). *Κοινωνικές Αναπαραστάσεις- Σύγχρονες έρευνες στην Κοινωνική Ψυχολογία*. (επιμ. & πρλ. Α. Μάντογλου). Αθήνα: Οδυσσέας.

Παπαστάμου, Σ. (2008). *Εισαγωγή στην κοινωνική ψυχολογία, Τόμος Α: Επιστημολογικοί προβληματισμοί και μεθοδολογικές κατευθύνσεις*. Αθήνα: Πεδίο, σ.205-206.

Παπαστάμου, Σ. (2008). *Εισαγωγή στην κοινωνική ψυχολογία, Τόμος Β: Η παράδοση*. Αθήνα: Πεδίο.

Παπαστάμου, Σ. (1989). *Εγχειρίδιο Κοινωνικής Ψυχολογίας*. Αθήνα: Οδυσσέας.

Παπαστάμου, Σ. (Επιμ.). (1989). *Κοινωνική Επιρροή*. Αθήνα: Οδυσσέας.

Παπαστάμου, Σ. (Επιμ.). (2000). *Η Κοινωνική Ψυχολογία στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα: Η ελληνική πραγματικότητα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Φίγγου, Ε., Μυλοπούλου, Ι. & Μπιρμπίλη-Καραλέκα, Α. (2014). *Κατασκευές της ιδεολογικής ακρότητας και «μειονοτικοποίηση» στην προεκλογική ρητορική του ακροδεξιού κόμματος «Χρυσή Αυγή»*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη.

Χίρσμαν, Α.Ο. (2015). *Η Αντιδραστική Ρητορική*. (μτφρ. Κ. Σπαθαράκης), Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης. (Το πρωτότυπο εκδόθηκε το 1991)

Χρηστάκης, Ν. (2016). *Ψυχοκοινωνιολογία των μαζικών επικοινωνιών*. Αθήνα: Gutenberg, σ. 252-253.

Ξενόγλωσση

Abdubachaeva, A., Vavrik, K., Ayvazyan, K., Mkrtchyan, M., Nosik, Y. (2020). Sustaining human rights in the era of new technologies: Case studies of Armenia,

Belarus and the Kyrgyz Republic, *4 Global Campus Human Rights Journal* 140-165.
<https://doi.org/20.500.11825/???>

Adorno, T.W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D.J., & Sanford, R.N. (1950). *The authoritarian personality*. New York: Harper and Row.

Altemeyer, B. (1996). *The Authoritarian Spectre*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Altemeyer, B. (1988). *Enemies of freedom: Understanding right-wing authoritarianism*. The Jossey-Bass social and behavioral science series and The Jossey-Bass public administration series. Jossey-Bass.

Batson, C. D., Kennedy, C. L., Nord, L., Stocks, E. L., Fleming, D. A., Marzette, C. M., et al. (2007). Anger at unfairness: Is it moral outrage?, *European Journal of Social Psychology*, 37, 1272-1285

Brandt, M. J., Reyna, C., Chambers, J. R., Crawford, J. T., & Wetherell, G. (2014). The ideological-conflict hypothesis: Intolerance among both liberals and conservatives. *Current Directions in Psychological Science*, 23, 27–34.

Brown, A. (2018). What is so special about online (as compared to offline) hate speech? *Ethnicities*, 18(3), 297-326.

Bruner, J. (1986). *Actual minds, possible worlds*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Conway III, L. G., Houck, S. C., Gornick, L. J., and Repke, M. A. (2017). Finding the Loch Ness Monster: Left-wing authoritarianism in the United States, *Political Psychology*, 39, 1049- 20 1067. 10.1111/pops.12470

Costello, T. H., Bowes, S. M., Stevens, S. T., Waldman, I. D., and Lilienfeld, S. O. (2020). Clarifying the structure and nature of Left-Wing Authoritarianism. *Psyarxiv*.
<https://psyarxiv.com/3nprq/>

Costello, T. H., Stevens, S. T., and Lilienfeld, S. O. (2020). Development and preliminary validation of the Left-Wing Authoritarianism Index. Paper presented at the *Society for Personality and Social Psychology*, New Orleans.

Costello, T. H., and Lilienfeld, S. O. (2019). Development, evaluation, and validation of the Left-wing Authoritarianism Index. Paper presented at the *Association for Psychological Science*, Washington, D.C.

Ellinas, A. A. (2010). *The Media and the Far Right in Western Europe: Playing the Nationalist Card*. New York: Cambridge University Press

Engmeier, K., Mothe, J. (2020). Application-Oriented Approach for Detecting Cyberaggression in Social Media, *Advances in Artificial Intelligence, Software and Systems Engineering* (pp.129-136). doi: 10.1007/978-3-030-51328-3_19

Felmee, D., DellaPosta, D., Inara Rodis, P., Matthews, S.A. (2020). Can Social Media Anti-abuse Policies Work? A Quasi-experimental Study of Online Sexist and Racist Slurs, *Socius: Sociological Research for a Dynamic World Volume 6*: 1–14. The Author(s) 2020 Article reuse guidelines: sagepub.com/journals-permissions. doi: 10.1177/2378023120948711 srd.sagepub.com, American Sociological Association.

Fernández Gómez, J. D., Hernández-Santaolalla, V., & Sanz-Marcos, P. (2018). Influencers, marca personal e ideología política en Twitter, *Cuadernos.info*, (42), 19-37. <https://doi.org/10.7764/cdi.42.1348>

Gaertner, S., Dovidio, J.F., Bachman, B., Anastasio, P. A. (1993). The Common Ingroup Identity Model: Recategorization and the Reduction of Intergroup Bias, in *European Review of Social Psychology* 4(1):1-26 .

Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Stanford University Press.

Gollwitzer, M., Schmitt, M., Maes, J., Schalke, R. (2005). Asymmetrical Effects of Justice Sensitivity Perspectives on Prosocial and Antisocial Behavior, *Social Justice Research* 18(2):183-201. doi: 10.1007/s11211-005-7368-1

Greenberg, J., & Jonas, E. (2003). Psychological motives and political orientation—the left, the right, and the rigid: Comment on Jost et al., *Psychological Bulletin*, 129, 376–382.

Heider, F. (1958) *The Psychology of Interpersonal Relations*. New York: John Wiley & Sons. <http://dx.doi.org/10.1037/10628-000>

Hoffer, E. (1951). *The true believer: Thoughts on the nature of mass movements*. New York, NY: Harper & Brothers.

Jacobs, L., van Spanje, J., (2020). Prosecuted, yet popular? Hate Speech prosecution of anti-immigration politicians in the news and the electoral support, *Comp Eur Polit*. <https://doi.org/10.1057/s41295-020-00215-4>

Jost, J., Glaser, J., Kruglanski, A., & Sulloway, F. (2003). Political conservatism as motivated social cognition, *Psychological Bulletin* 129.

Katz, E., Lazarsfeld, P. F. (1955). *Personal Influence. The Part Played by People in the Flow of Mass Communication*. New York: Free Press.

Kruglanski, A. W., Gelfand, M. J., Bélanger, J. J., Sheveland, A., Hetiarachchi, M., & Gunaratna, R. (2014). The psychology of radicalization and deradicalization: How significance quest impacts violent extremism, *Advances in Political Psychology*, 35, 69–93.

Le Bon, G. (1896). *The Crowd. A Study of the Popular Mind*. Batoche Books, Kitchener:2001.

<https://socialsciences.mcmaster.ca/~econ/ugcm/3ll3/lebon/Crowds.pdf>

Manson, J. (2020). Right-wing Authoritarianism, Left-wing Authoritarianism, and pandemic-mitigation authoritarianism, *Personality and Individual Differences* 167:110251. doi: 10.1016/j.paid.2020.110251

McGuire, W.J.(1986). The vicissitudes of attitudes and similar representational constructs in twentieth century psychology, *European Journal of Social Psychology*, Volume 16, Issue 2. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2420160202>

- Moscovici, S. (1991). *Silent Majorities and Loud Minorities*. *Annals of the International Communication Association*, 14, 298-308. doi: 10.1080/23808985.1991.11678792
- Moscovici, S. (1984). *The Phenomenon of Social Representations*. In: R. M. Farr, & S. Moscovici (Eds.), *Social Representations*. Cambridge: Cambridge University.
- Moscovici, S. (1980). Toward A Theory of Conversion Behavior. In book: *Advances in experimental social psychology* (pp. 209-239). Publisher: Academic Press. doi: 10.1016/S0065-2601(08)60133-1
- Mullen, E., Bauman, C. W., and Skitka, L. J. (2003). Avoiding the pitfalls of politicized psychology, *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 3, 171-176. doi: 10.1111/j.1530-2415.2003.00021.x
- Munn, L. (2020). Angry by design: toxic communication and technical architectures, *Humanities and Social Sciences Communications*, volume 7, Article number: 53. doi: 10.1057/s41599-020-00550-7
- O'Mara, E.M., Jackson, L., Batson, C.D., Gaertner, L. (2011). Will moral outrage stand up?: Distinguishing among emotional reactions to a moral violation, *European Journal of Social Psychology* 41(2):173 – 179. doi: 10.1002/ejsp.754
- Pattison, P. (1994). Social cognition in context: Some applications of social network and analysis. In S. Wasserman & J. Galaskiewicz (Eds.), *Advances in social network analysis Research in the social and behavioral sciences* (pp.79-109). Thousand Oaks, California:Sage.
- Pitropakis, N., Kokot, K., Gkatzia, D., Ludwiniak, R., Mylonas, A., Kandias, M., (2020). Monitoring Users' Behavior: Anti-Immigration Speech Detection on Twitter, *Machine Learning & Knowledge Extraction*.
- Piurko, Y., Schwartz, S.H., & Davidov, E. (2011). Basic personal values and the meaning of left-right political orientations in 20 countries, *Political Psychology*, 32, 537-561.

Pohl, W. & Wodak, R. (2012). *The Discursive Construction of “Migrants and 525 I’ Επιστημονική Επετηρίδα Τμήματος Ψυχολογίας Α.Π.Θ. Migration”*. In M. Messer, R. Schroeder & R. Wodak (Eds.), *Migrations: Interdisciplinary Perspectives* (pp. 205-212). Berlin: Springer-Verlag.

van Prooijen, J. W., Krouwel, A. (2019). Psychological Features of Extreme Political Ideologies, *Current Directions in Psychological Science*, <https://doi.org/10.1177/0963721418817755>

Rad, D., Demeter, E. (2020). A Moderated Mediation Effect of Online Time Spent on Internet Content Awareness, Perceived Online Hate Speech and Helping Attitudes Disposal of Bystanders, *Postmodern Openings Journal*, Volume 11, Issue 2 Supl.1, pages: 107-124, <https://doi.org/10.18662/po/11.2Sup1/182>

Rokeach, M. (1954). *The nature and meaning of dogmatism*. *Psychological Review*, 61(3), 194–204. <https://doi.org/10.1037/h0060752>

Rokeach, M. (1960). *The open and closed mind*. Basic Books.

Rouquette, M.-L. & Rateau, P. (1998). *Introduction à l’étude des représentations sociales*. Grenoble: Presses Universitaires de Grenoble.

Rudnicki, K., Steiger, S. (2020). *Online hate speech-Introduction into motivational causes, effects and regulatory contexts*. This project was funded by the Rights, Equality and Citizenship Programme of the European Union (2014-2020).

Saputra, M., Al Siddiq, IH, (2020). Social Media and Digital Citizenship: The Urgency of Digital Literacy in The Middle of A Disrupted Society Era, *International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET)*. doi: 10.3991/ijet.v15i07.13239

Saroj, A., Pal, S. (2020). *An Indian Language Social Media Collection for Hate and Offensive Speech*. Resources and Techniques for User and Author Profiling in Abusive Language (ResT-UP 2020), pages 2–8 Language Resources and Evaluation Conference (LREC 2020), Marseille, 11–16 May 2020, European Language Resources Association (ELRA), licensed under CC-BY-NC.

Shadrach, I., Apuke, O.D. (2020). *Investigating the Effectiveness of Social Media Usage for Political Dialogue in Nigeria*, Article in Library Philosophy and Practice (e-journal), Libraries at University of Nebraska-Lincoln.

Srivastava, S., Khurana, P., Tewari, V. (2018). *Identifying Aggression and Toxicity in Comments using Capsule Network*. Proceedings of the First Workshop on Trolling, Aggression and Cyberbullying, pages 98–105 Santa Fe, USA.

Tajfel, H., & Turner, J. (1979). *An integrative theory of intergroup conflict*. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* Monterey, CA: Brooks/Cole.

Taylor, C. (1985). *Human Agency and Language*. Cambridge University Press.

Wood, C. & Finlay, W. M. L. (2008). British National Party representations of Muslims in the month after the London bombings: Homogeneity, threat, and the conspiracy tradition, *British Journal of Social Psychology*, 47(4), 707- 726.

Πηγές

Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών: *Διεθνής Σύμβαση για την Κατάργηση κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων*. Υιοθετήθηκε και παρέμεινε ανοιχτή για υπογραφή, επικύρωση και προσχώρηση από την από 21 Δεκεμβρίου 1965. Έναρξη ισχύος: 4 Ιανουαρίου 1969 σύμφωνα με το άρθρο 19 Κείμενο : Ηνωμένα Έθνη, Συλλογή Συμβάσεων No. 9464, Τόμος 660, Σελ. 195 [όπως κυρώθηκε με το ν.δ. 494 της 24 Μαρτίου / 3 Απριλίου 1970: «περί κυρώσεως της εν Ν. Υόρκη υπογραφείσης την 7ην Μαρτίου 1966 Διεθνούς Συμβάσεως Περί Καταργήσεως Κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων» (ΦΕΚ Α' 77)].

Παπαρίζος, Α., (2016). *Χειρότερη μορφή βίας όποια δεν αντιλαμβανόμαστε*, συνέντευξη του Παπαρίζου Α. στην Κωνσταντινίδου Β. για την Εφημερίδα Ημέρα της Ζακύνθου. <http://imerazante.gr/2016/02/12/115306>

Council of Europe, European Commission against Racism and Intolerance (ECRI) *Hate speech and violence*. <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/hate-speech-and-violence>

Council of Europe, *Ένα Εγχειρίδιο για την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο μέσα από την εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα*. Συγγραφή και επιμέλεια Ellie Keen, Mara Georgescu τελική επιμέλεια Rui Gomes. <https://rm.coe.int/16806f9ac4>

SafeLine (2019). *Ποιες οι συνέπειες της ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο*. Ανακτήθηκε από: <http://www.safeline.gr/node/675>

United Nations, (2019). *United Nations Strategy and Plan of Action on Hate Speech*. <https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/UN%20Strategy%20and%20Plan%20of%20Action%20on%20Hate%20Speech%2018%20June%20SYNOPSIS.pdf>